

Maija Hakonen

JÄNIS, PUPU VAI KANIINI?

Olionimeäminen suomen kielellä

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Maija Hakonen: Jänis, pupu vai kaniini? Olionimeäminen suomen kielellä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kielten tutkinto-ohjelma
Suomen kielen opintosuunta
Huhtikuu 2021

Rakkaalla lapsella on tunnetusti monta nimeä. Tämä pro gradu -tutkielma keskittyy normeeraamaan eli löytämään yleisimmän suomenkielisen nimen kansainvälisen nimeämistutkimuksen aineistosta valikoidulle 520 kuvan aineistolle. Normeeratun tiedon puute vaikuttaa esimerkiksi siinä, että tällä hetkellä dementiapotilaille tehtävissä nimeämistesteissä käytettyjen sanojen tunnettavuutta joudutaan arvioimaan testaaajien omien käsitysten pohjalta.

Aineistoksi tähän tutkimukseen valikoitui koronatilanteen vuoksi valmista Suomen leksikko -tutkimusprojektissa vuonna 2017 kerättyä dataa. Kokeeseen osallistui kahdeksantoista koehenkilöä, joiden ikä vaihteli yhdentoista ja kahdeksankymmenenviiden välillä. He näkivät yksi kerrallaan 520 kuvaa, joissa olevan olion he nimesivät omasta mielestään parhaalla nimellä. Tässä tutkimuksessa selvitetään näiden 520 oliokuvan suosituimpien eli dominanttiniemien joukon nimeäminen. Toisena tutkimuskysymyksenä on selvittää, kuinka suurella yksimielisyydellä näihin dominanttiniemiin päädytään.

Kerätty nimeämisaineisto lajiteltiin kansainvälisen nimeämiskokeen mukaisesti neljään kategoriaan: dominanttiniemeen, saman kantasanan sisältävään synonyymiin, erimuotoiseen synonyymiin ja vääriin nimiin. Lajittelussa käytettiin kansainvälisen kokeen ohjeiden lisäksi apuna itse luotuja linjauksia.

Lähes jokaiselle kuvalle löytyi dominanttiniemi helposti. Neljäntoista kuvan kohdalla tarvittiin lisää analyysia, koska vaihtoehtoja oli kaksi tai enemmän. 17 % kokeen kuvista nimettiin täydessä yksimielisyydessä, koko aineiston nimeämisyksimielisyyden keskiarvon ollessa 73,16 %. Keskimäärin yksi koehenkilö osui dominanttiniemeen 379 kuvan kohdalla eli 72,91 %:ssa kuvista.

Vaikka koehenkilöitä ei ollut kahdeksaatoista enempää, jo tällä määrällä pystyy parantamaan käytettävää kuva-aineistoa. Kokeen tulosten avulla pystyy erottamaan sekä helposti tunnistettavat ja nimettävät kuvat että suomalaiseseen kontekstiin soveltumattomat ja muuten hankalat kuvat. Suomenkielisessä nimeämisessä erityispiirteinä nousivat esiin yhdyssanojen runsas määrä sekä sanojen taivuttaminen, jotka molemmat vaikuttivat huonontavasti nimeämisyksimielisyyteen. Tulevissa tutkimuksissa kannattaisi käsitellä näihin liittyviä kysymyksiä ja tehdä niiden pohjalta linjauksia lajittelukäytännöistä.

Avainsanat: nimeäminen, dominanttiniemi, nimeämisyksimielisyys

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
2	NIMEÄMINEN	5
	2.1 Kansainvälinen nimeämistesti.....	7
	2.2 Semanttisten kategorioiden merkitys nimeämistutkimuksissa.....	9
3	OLIONIMEÄMINEN SUOMESSA	11
	3.1 Aineisto	12
	3.2 Aineiston luokittelu	17
	3.3 Semanttinen jaottelu	21
4	DOMINANTTINIMET	24
	4.1 Yleisesittely	24
	4.2 Dominanttinimien semanttinen jakauma	28
	4.3 Dominanttinimet nimeämisprosentin mukaan	30
	4.3.1 Dominanttinimet 100 % nimeämisyksimielisyydellä	31
	4.3.2 Dominanttinimet 80–99 % nimeämisyksimielisyydellä	34
	4.3.3 Dominanttinimet 60–79 % nimeämisyksimielisyydellä	38
	4.3.4 Dominanttinimet 40–59 % nimeämisyksimielisyydellä	41
	4.3.5 Dominanttinimet 20–39 % nimeämisyksimielisyydellä	44
	4.3.6 Dominanttinimet 0 – 19 % nimeämisyksimielisyydellä	46
	4.4 Toisteiset dominanttinimet	46
	4.5 Ongelmalliset kuvat.....	48
	4.6 Rakennetekijöistä.....	52
	4.6.1 Variaation vaikutus nimeämisyksimielisyyteen	52
	4.6.2 Yhdyssanat.....	53
	4.6.3 Pituuden vaikutus nimeämisyksimielisyyteen	Virhe.
	Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
	4.7 Tarkastelua luokkajaon mukaan	55
	4.7.1 Kuvat joilla on dominanttinimen lisäksi vain synonyymeja ...	55
	4.7.2 Kuvat joilla on vain dominanttinimi ja hylättyjä nimiä	55
	4.7.3 Kuvat joilla ei ole selkeää dominanttinimeä	57

5	KOEHENKILÖKOHTAISET TULOKSET.....	60
5.1	Henkilökohtaiset vastausprosentit.....	60
5.2	Nimeämisongelmien pohdintaa.....	62
5.3	Toisteiset nimet koehenkilöittäin tarkasteltuna.....	65
6	PÄÄTÄNTÖ.....	68
	LÄHTEET.....	72

1 JOHDANTO

Jänis, pupu ja kaniini ovat kaikki tuttuja nimiä tuolle pitkäkorvaiselle olennotle. Jokaisella eläimellä, asialla ja oliolla on nimi tai nimiä, joilla ne tunnetaan. Hannu Virtanen viittaa teoksessaan Selkokielen käsikirja seuraavaan yleiskielen määritelmään (Virtanen 2009: 11, korostus omani):

Yleiskieli on kieliyhteisön eri ikä- ja ammattiryhmille yhteinen kielimuoto, joka on muotoasultaan kirjakielen normien mukaista, **käyttää yleisesti tunnetuksi tiedettyä sanastoa** (tai ainakin selittää käyttämänsä erikoistermit) ja on virkerakenteeltaan yksinkertaista.

Tämä pro gradu –työ keskittyy etsimään noita ”yleisesti tunnettuja sanoja” suomen kielestä. Menetelmänä on normeeraus eli nimeämisaineistoa analysoimalla löydetään yleisin eli tunnetuin nimi eri oliolle. Suomen kielestä tämä normeerattu data pääosin puuttuu, minkä vuoksi esimerkiksi muistisairauksia kartoittavissa nimeämistesteissä saatujen tulosten laatua joudutaan arvioimaan ilman tutkitun tiedon tarjoamaa tukea.

Professori Anneli Pajusen johtamassa Suomen leksikko -projektissa (Pajunen & Honko 2021) on tarkoitus selvittää monimetodisesti eri-ikäisten suomea puhuvien henkilöiden tuntemien sanojen määrää ja laatua, jotta voidaan laatia ikäkausikohtaisia sanatietonormeja. Tutkimuksella on tutkimuseettisen neuvottelukunnan antama lupa ja tutkimusryhmä on monitieteinen. Tämä nimeämistä tutkiva pro gradu on osa kyseistä tutkimusprojektia.

Tämän työn aineisto koostuu 520 oliokuvan nimeämistädatasta, joka on kerätty 18 koehenkilöltä. Koronan vuoksi uutta dataa ei pystytty keräämään vaan päädyttiin projektissa aiemmin kerättyyn dataan. Saatu nimiaineisto lajitellaan kansainvälisen nimeämistestin mukaisesti neljään luokkaan: yleisimpään eli dominanttiniimeen, samankantaisiin synonyymeihin, eri sanoilla edustettuihin synonyymeihin ja dominanttiniimestä poikkeaviin eli virheellisiin nimiin.

Tutkimuksen tavoitteena on saada vastaus seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä nimet muodostavat 520 oliokuvan dominanttiniimijoukon?
2. Mikä on kyseisten dominanttiniimien nimeämisyksimielisyys?

Tämä pro gradun toisessa luvussa suoritetaan lyhyt katsaus nimeämiseen ja sen tutkimiseen kansainvälisessä ympäristössä. Kolmannessa luvussa esitellään suomen kielellä tehtyä nimeämistutkimusta, tässä pro gradussa käytettyä aineistoa sekä sen luokittelun suuntaviivoja. Neljännessä luvussa keskitytään löydettyihin dominanttiniimiin: käydään läpi niiden semanttinen jakauma ja löydetyt dominanttiniimet. Lisäksi löydettyihin dominanttiniimiin ja nimeämiseen pureudutaan vielä syvemmälle. Viidennessä luvussa tarkastellaan koehenkilökohtaisia tuloksia. Viimeisenä lukuna on tutkimuksen tärkeimmät tulokset yhteen kokoava päätäntö.

2 NIMEÄMINEN

Siinä missä toinen näkee laitumella lehmän, toiselle siellä voi kulkea vasikka, sonni, hieho tai Ayrshire. Nimi määrittää olion ja kertoo siitä spesifisyysasteensa avulla erilaisia seikkoja, kuten edeltävä esimerkki osoittaa – yhdellä nimellä määriteltynä kaikki edellä mainitut ovat nautoja. Ihminen nimeää näkemänsä olion käyttämällä sanavarastoaan. Tutkimalla sitä, minkä nimen ihmiset yleisimmin antavat kullekin oliolle, saadaan selville mikä on tunnetuksi tiedettyä sanastoa. Erilaisten olioiden lisäksi voidaan tutkia tapahtumien nimeämistä.

Kielenpuhujia voi nimetä näkemänsä oliot vain tuntemillaan sanoilla, joita hän osaa käyttää. Sanaston hallinnalla tarkoitetaan siis sitä sanatiedon määrää ja laatua, mikä kielenpuhujilla äidinkielestään on. Hallitun sanaston määrä kasvaa koko ihmisen eliniän ajan, aluksi nopeasti ja myöhemmällä iällä vähitellen hidastuen. Vaikka yksilökohtainen vaihtelu sanaston koon kuin myös yksittäisten sanojen merkityksen tuntemisen suhteen on suurta, kukaan ei hallitse kaikkia äidinkieltensä sanoja.

Oleellinen kysymys on, mitkä kaikki sanat kielenpuhujat yleensä tuntevat ja mitkä tuottavat vaikeuksia. Miten koostuu suppea sanasto, miten laaja? Tiedetään, että mitä vähemmän sanoja tuntee, sitä enemmän on kommunikointivaikeuksia. (Pajunen & Honko 2021). Kun löydetään ne sanat jotka vähemmänkin sanoja tunteva tuntee, pysyvät kommunikointivaikeuksia kokevat paremmin mukana siitä mitä puhutaan ja kirjoitetaan.

Nimeäminen ei ole yksinkertainen prosessi, vaan kattaa useita kognitiivisia prosesseja. Se tekee leksikaalis-semantickeiden systeemin testaamisesta vaikeaa. (Balthazar, Cendes & Damasceno 2008:703). Usein testataan erilaisten olioiden, eli esimerkiksi esineiden ja henkilöiden, nimeämiskykyä. Tapahtumanimien testaaminen on harvinaisempaa, mutta sitäkin on tehty esimerkiksi 275 tekijäkuvan joukolla (Székely, D’Amico, Devescovi, Federmeier, Herron, Iyer, Jacobsen, Arévalo, Vargha ja Bates 2005).

Nimeämisen sujuvuus muuttuu iän mukana. Nimeämisiongelmat ovat hyvin yleisiä normaalisti ikääntyneillä vanhoilla ihmisillä. Yli 70-vuotiaat koehenkilöt saavuttavat huonompia tuloksia Bostonin nimeämistestissä kuin nuorten aikuisten ryhmä. Nimeämisiongelmat ovat vielä yleisempiä muistisairailla, esimerkiksi Alzheimerin tautia sairastavilla henkilöillä. (Balthazar ym. 2008: 703.)

Nimeämistestejä on tehty etenkin englanninkielisissä maissa erikokoisilla kuvajoukoilla. Vuonna 2003 julkaistussa tutkimuksessaan Székely, D'Amico, Devescovi, Federmeier, Herron, Iyer, Jacobsen ja Bates todistivat, että luotettavia tuloksia saadaan jopa 520 oliokuvan joukoilla (Székely ym. 2003: 623). Székely ym. (2003) työn pohjana toimii Snodgrass ja Vanderwartin testi vuodelta 1980, joka standardoitiin 260 kuvalle. Oliokuvamäärän kaksinkertaistaminen auttaa keräämään suurempia aineistoja.

Vastaamisen aloittamiseen kuluva aika ei testin aikana muuttunut riippumatta siitä, missä kohtaa 520 kuvan sarjaa esitetty kuva sijaitsi. Kokeessa havaittiin kuitenkin väsymyksen aiheuttamaa vastausnopeuden hidastumista. Székely ym. (2003: s. 630) eivät löytäneet tiettyä hetkeä, milloin koeväsymys alkaa vaikuttaa koehenkilöön. Székely ym. (2005: 14) havaitsivat myös, että mitä aiemmin sana oli opittu, sitä todennäköisemmin sanaa käytetään nimeämisessä.

Bates, D'Amico, Jacobsen, Székely, Andonova, Devescovi, D'Amico, Devescovi, Herron, Lu, Pechmann, Pléh, Wicha, Federmeier, Gerdjikova, Gutierrez, Hung, Hsu, Iyer, Kohnert, Mehotcheva, Orozco-Figueroa, Tzeng A. ja Tzeng O. (2003) tutkivat nimeämistä seitsemällä eri kielellä: englanniksi, espanjaksi, italiaksi, saksaksi, bulgariaksi, unkariksi ja mandariinikiinaksi. Nimeämisyksimieliisyys lasketaan koehenkilöiden antamista nimistä: mitä enemmän yleisintä eli dominanttinimeä on annettu, sitä korkeampi on nimeämisyksimieliisyys. He odottivat moniossaisten nimien (complex words) korreloivan matalamman nimeämisyksimieliisyyden kanssa (2003: 349). He havaitsivat, että englanninkielisten koehenkilöiden hyviksi arvioimat kuvat saivat korkeita nimeämisyksimieliisyyksiä myös muilla kielillä (2003: 364), mikä viittaisi siihen että hyviksi arvioidut kuvat vastaavat hyvin tarkoittamaansa oliota kokonaisuudessaan, ei pelkästään englanniksi.

Bates ym. (2003: 376) havaitsivat myös, että dominanttinimet jotka ovat yleisiä, pitkiä tai alkavat frikatiivilla tapaavat olla samanlaisia kaikissa tutkituissa kielissä.

2.1 Kansainvälinen nimeämistesti

Nimeämistestin tarkoituksena on pyrkiä nimeämään jokainen näytetty kuva. Vastaukset joko kirjoitetaan ylös tai nauhoitetaan myöhempää analyysia varten. Kuvat ovat mustavalkoisia viivapiirroksia ja 520 kuvan koe kestää mahdollisine taukoineen 45–60 minuuttia. Äänitetyistä vastauksista voidaan analysoida vastaamisen alkamiseen kuluva aika. Kokeeseen valittavien kuvien kohdalla tulee huomioida kuvien laatu ja vaikeus sekä kuvan sisällön sopivuus testattavassa kulttuurissa.

Székely ym. (2005: 10) huomasivat, että testaamisessa kuvien vaihtumisessa ei kannata käyttää tasaista rytmiä, sillä koehenkilöt saattavat alkaa käyttää samaa rytmiä vastaamisessaan. Tällöin pienetkin vaikeudet nimeämisessä ja nimien muistelu saattavat aiheuttaa ongelmia useamman kuvan kohdalla. Äänitetyistä vastauksista voidaan laskea muun muassa nimeämiseen kuluva aika ja kuinka nopeasti koehenkilö aloittaa vastaamisen. Ennen analyysiä äänitettyä vastausjoukkoa karsitaan, esimerkiksi Székely ym. (2005: 11) hylkäsivät ne vastaukset jotka alkavat yskähdyksellä, epäröinnillä tai katkaistulla vastauksella. Nämä hylätyt vastaukset vääristäisivät reaktioaikojen analysointeja. Jos vastauksia ei äänitetä vaan ne kirjoitetaan vain ylös, ei tällaista karsimista luonnollisesti tarvitse tehdä.

Hyväksytyjen nimeämisten määritelmät ovat muuttuneet vuosien mittaan. Vuonna 1996 julkaistussa tutkimuksessaan Snodgrass ja Yuditsky jakoivat hyväksytyt nimeämiset neljään kategoriaan. Kategoriat olivat: 1. vastaaja nimesi kuvan dominanttinimellä, 2. annettu nimi oli osa dominanttinimestä (esimerkiksi *vene* kun dominanttinimi on *purjvene*), 3. annettu nimi oli samalla ääniteellä alkava lyhennelmä dominanttinimestä ja 4. annettu nimi oli ensimmäinen osa useasta osasta koostuvasta nimestä. (Snodgrass & Yuditsky 1996: 519).

He päätyivät tutkimuksessaan kuitenkin siihen, että on kohtuuttoman ankaraa vaatia koehenkilöä nimeämään kuva juuri sillä dominanttinimellä, joka on aiemmin saatu suh-

teellisen pieneltä osallistujajoukolta. Aiemmin löydetty dominanttiniemi ei ollut nimeämiseen yliverlainen, sillä tutkimuksessa kolme koehenkilöä nimesivät kuvan omalla nimivaihtoehdollaan yhtä nopeasti kuin koehenkilöt jotka käyttivät dominanttiniemää. Snodgrass ja Yuditsky päätyivätkin suositteluun oikeaksi laskettavien nimeämisten joukon laajentamista. (Snodgrass & Yuditsky 1996: 530.) Näin on myös tehty.

Nykyisin kansainvälisessä laajasti käytössä olevassa testissä vastaukset jaotellaan neljään luokkaan: dominanttiniemeen, morfofonologisiin muunnelmiin, synonyymeihin ja dominanttiniemeen liittymättömiin nimiin. (Székely ym. 2005: 11). Ennen luokittelua kuvalle annetaan tutkijoiden asiantuntemuksen ja intuition perusteella hypoteesidominanttiniemi, mutta varsinainen dominanttiniemi määräytyy vasta empiirisen testauksen tulosten myötä (Székely ym. 2005: 9.) Aiemmassa Snodgrassin ja Yuditskyn käyttämässä mallissa synonyymit olisivat karsiutuneet pois, nyt ne kuuluvat osaksi hyväksytyjen joukkoa.

Ensimmäinen luokka, dominanttiniemi, on yleisimmin annettu nimi. Nimeäminen saattaa kuitenkin päätyä myös kahden tai useamman vaihtoehdon tasapeliin, joten on hyvä laatia kriteerit yleisimmän sanan valinnalle. Székely ym. (2005: 11) tutkimuksessa oikean vaihtoehdon valintaa varten oli kolme kriteeriä. Ensimmäiseksi vaihtoehtoja verrattiin kuvalle annettuun nimihypoteesiin ja valittiin sitä lähinnä oleva vaihtoehto. Jos kyseessä oli valinta yksikkö- ja monikkomuotoisen nimen välillä, valittiin yksikkö. Kolmantena valintakriteerinä toimii fonologisten varianttien määrä: valituksi tulee muoto jolla on eniten läheisiä varianteja. Nimien spesifisyysaste vaihtelee, ja yksi nimi voi tulla dominanttiniemiksi useammalle kuin yhdelle kuvalle. Székely ym. tutkimuksessa (2005: 13) tällaisen jaetun dominanttiniemen sai 4,6 % kaikkiaan 520 kuvasta.

Toinen luokka sisältää kaikki dominanttiniemen morfologiset ja morfofonologiset muunnelmat, jotka sisältävät kyseisen nimen juuren tai sen osan. Tähän luokkaan kuuluvat dominanttiniemen diminutiivimuodot, yksikkö/monikkomuodot, lempinimet (esimerkiksi *doggie* kun pääsana on *dog*), nimet joissa osa dominanttiniemestä on jätetty pois (reduction) ja laajennokset (esimerkiksi *truck for firemen* kun pääsana on *firetruck*) (Székely ym. 2005: 11).

Kolmanteen luokkaan lajitellaan sellaiset dominanttiniemen synonyymit, jotka eivät jaa sanavartaloa tai suurta osaa dominanttiniemestä. Tällaisia ovat esimerkiksi nimet *couch* dominanttiniemelle *sofa* ja *chicken* dominanttiniemelle *hen*.

Neljäs luokka sisältää kaikki semanttisesti dominanttiniemeen liittymättömät vastaukset. Tähän luokkaan kuuluvat siis hyponyymit (*animal* for *dog*), semanttiset assosiaatiot jotka jakavat saman semanttisen luokan mutta eivät kohdenimen semanttista merkitystä (*cactus* for *desert*), (*cat* for *dog*), osan ja kokonaisuuden visuaalinen yhdistelmä (*finger* for *hand*) ja kaikki kuvaan liittymättömät vastaukset.

Hyödynnän tässä gradussa pääsääntöisesti kansainvälisen nimeämistestin lajitteluohjeita. Englannin kieltä varten suunnitellut ohjeet eivät kuitenkaan toimi ongelmitta suomen kielessä ja ohjeita täytyy soveltaa. Tarkemmin lajittelussa noudattamistani ohjeista olen kirjoittanut lukuun 3.2 Aineiston luokittelu.

2.2 Semanttisten kategorioiden merkitys nimeämistutkimuksissa

Ferré, Jarret, Brambati, Bellec ja Joannette (2020:161) ovat tutkimuksessaan koostaneet yhteen tutkimuksia ikääntymisen ja nimeämisen yhteydestä. Tutkimuksissa on huomattu että ikääntyminen muuttaa aivoja myös normaalin, terveen vanhuuden aikana heikentäen kognitiivisia kykyjä. Heikkeneminen ei ole kuitenkaan suoraviivaista, sillä esimerkiksi Salthousen (2014) tulokset osoittavat että käsitteellinen tieto kuitenkin säilyy kognitiivisten kykyjen heikkenemisestä huolimatta. Käsitteellisen tiedon heikkeneminen voi olla ensimmäisiä merkkejä neurokognitiivisista ongelmista, toteavat Ferré ym. esimerkiksi Miller, Rogers, Siddarth, & Small (2005) tutkimuksen pohjalta. Käsitteellisen tiedon arviointia tehdään esimerkiksi nimeämistesteillä.

Harryn ja Crowen (2014) Bostonin nimeämistestiä arvioiva tutkimus kokoaa yhteen runsaasti nimeämiseen ja sen ongelmiin liittyviä tutkimuksia. Artikkelissaan he viittaavat muun muassa Laineen ja Martinin tutkimustuloksiin, jossa nimeämisvaikeudet ovat yleisin aivoinfarktia seuraava oire sekä esittävät McKennan ja Warringtonin tuloksen, jonka mukaan nimeämisongelmat voivat olla ensimmäinen tai jopa ainoa merkki kielellisestä häiriöstä (*language dysfunction*). Löydetyissä tutkimuksissa nimeämisvaikeudet

yhdistetään muun muassa Alzheimerin tautiin ja erilaisiin dementioihin (Harry & Crowe 2014: 2).

Vaikeudet semanttisten kategorioiden edustajien nimeämisessä on hyvin todennäköisesti yksi merkki muistiongelmista. Harry ja Crowe (2014: 8) löysivät sata dokumentoitua tutkimusta, joissa kerrottiin semanttisiin kategorioihin liittyvistä nimeämisongelmista. Esimerkiksi Capitanin, Laiaconan, Mahonin ja Caramazzan tekemässä vuosien 1984–2001 välillä tehdyt tutkimukset kattavassa kirjallisuuskatsauksessa löytyi 79 semanttisten kategorioiden nimeämisongelmiin viittaavaa tapausta. 61 tapauksessa nimeämisongelmat olivat suhteettoman suuria eläinten ja hedelmien sekä kasvien kategorioissa, 18 tapauksessa ongelmat olivat artefaktien kuten ihmisten tekemien objektien nimeämisessä. Myös yläkategorioiden runsas käyttö (esimerkiksi *kukka* kun kuvassa on ruusu) löytyy katsauksen listaamien nimeämisongelmien listalta (Harry & Crowe 2014: 9).

Tämän perusteella Harry ja Crowe (2014: 9) ehdottavat, että nimeämistä mittaavien testien tulisi kiinnittää huomiota semanttisten kategorioiden ja niitä edustavien olioiden määrään. Jotta nimeämistestin avulla voisi etsiä merkkejä semanttisesta rappeumasta, jokaisessa tämän kannalta merkittävässä kategoriassa tulisi olla useampi edustaja. Tällöin oikeat ongelmat erottuisivat tilanteisten muistihäiriöiden joukosta.

3 OLIONIMEÄMINEN SUOMESSA

Suomessa sanaston hallinnan tutkimusta on tehty vielä vähän. Samoin sanastoa koskeva normitettu tieto puuttuu lähes kokonaan, lukuun ottamatta suomeksi normitettua Bostonin nimeämistestiä. Bostonin nimeämistesti on kuitenkin ongelmallinen, sillä se esimerkiksi sisältää paljon sivistyssanoja (Balthazar ym. 2008) ja suomeksi sitä ei ole vielä normeerattu riittävän suurilla joukoilla.

Paula Salmi tutki väitöskirjassaan (2008) nimeämisen ja lukivaikeuksien yhteyttä lapsilla Jyväskylän yliopiston Lapsen kielen kehitys ja familiaalinen dysleksiariski – projektissa. Salmi toteaa, että lukivaikeuksien taustalla esiintyy usein nimeämisvaikeutta (Salmi 2008: 66) mutta nimeäminen ja lukeminen ovat myös erillisiä taitoja (Salmi 2008: 88).

Silja Korpela taas tutki logopedian alan gradussaan nimeämisen ja kuullun ymmärtämisen taitojen yhteyttä 4.–6. luokkalaisten maahanmuuttajataustaisten lukutaitoon. Korpela teetätti koehenkilöilleen erilaisia nimeämistä, kuullun ymmärtämistä ja lukutaitoa mittaavia testejä. Korpelan tutkimuksessa kävi ilmi, että nimeämisen tarkkuus korreloi tilastollisesti merkittävästi luetun ymmärtämisen taidon kanssa. Nimeämisnopeudella taas ei ollut yhteyttä luetun ymmärtämisen kanssa. (Korpela 2015: 35.)

Näiden tutkimusten lisäksi nimeämistä ovat Suomessa tutkineet muun muassa Mari Honko, Anneli Pajunen, Esa Itkonen sekä Seppo Vainio. Honko käsittelee väitöskirjassaan (2013) alakouluikäisten leksikaalista tietoa ja taitoa toisen sukupolven suomen osalta. Pajunen, Itkonen ja Vainio tutkivat nuorten aikuisten sanamerkitysten hallintaa (2015) sekä kykyä määritellä sanojen merkitystä (2016).

Maailmalla tietoa sanastoista on kerätty ja kerätään parhaillaan monista kielistä. Suomenkielisen normitetun datan puute on ongelmallista: ei ole esimerkiksi tietoa siitä millainen on normaalisti ikääntyvien vanhojen ihmisten sanasto, vaikka dementiaa sairastavia testataan sanaston hallinnan avulla. Samoin väitteet nuorten sanavaraston suppenemisesta pohjautuvat oletuksiin, koska normeerattua tietoa nuorten sanavaraston koos-

ta ei ole olemassa. (Pajunen & Honko 2021.) Parhailaan käynnissä oleva Suomen leksikko –projekti pyrkii osaltaan luomaan tätä tarvittavaa nimidataa. Keväällä 2021 on tekeillä kaksi artikkelia, toinen tapahtumien nimeämisestä ja segmentoinnista ja toinen selkokielisten ja verrokkien nimeämisestä.¹

Suomen leksikko –projektissa tehdyssä reaktioaikatesteissä tuli ilmi, että kaikki kategoriat eivät olleet koehenkilöillä hyvin hallussa: jotkut tunsivat huonosti erilaisia hedelmiä, toisilla oli vaikeuksia välineiden kanssa. Jos koehenkilöllä on nimeämisessä hyviäkin tuloksia, kategorioiden nimeämisongelmissa voi olla kyse koehenkilöiden elämänpiiristä ja harrastuksista sekä niiden kautta kertyneestä sanastosta.

3.1 Tutkimuksen aineisto

Käytän työssäni aineistona Suomen leksikko –projektissa kerättyä dataa. Data koostuu kahdeksaltatoista koehenkilölle kansainvälisen nimeämistutkimuksen mukaisesti tehdyn kokeen tuloksista. Koeaineisto koostuu 520 kuvasta. (Pajunen & Honko 2021.)

Aineiston kerääjinä toimivat viisi professori Pajusen alaisuudessa toimivaa opiskelijaa, jotka olivat keräyshetkellä aloittamassa suomen kielen syventäviä opintoja. Jo suoritettujen opintojen perusteella heillä on keräyshetkellä perustiedot suomen kielestä, alueellisen variaation ja murteiden opintoja sekä kokemusta transkriptiosta ja suoritettu foneetiikan kurssi. Tämän johdosta kerääjillä oli hyvät perusvalmiudet nimeämisten keräämiseen. Kukaan kerääjistä ei maininnut ongelmista kokeiden teettämisessä tai tulosten kirjaamisessa.

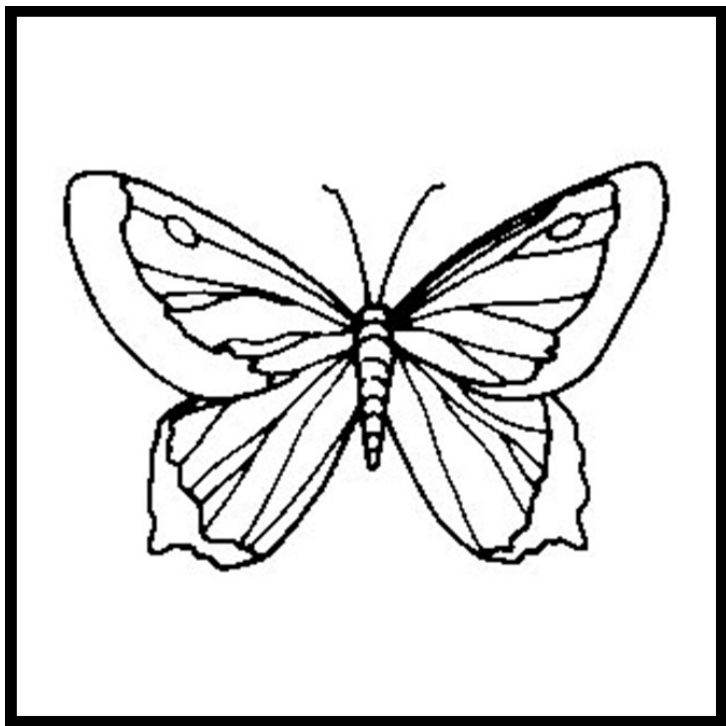
Aineisto kerättiin kokonaisuudessaan vuoden 2017 syksyllä kerääjien lähiomaisilta ja ystäviltä. Kokeen kuvat näytettiin PowerPoint-esityksenä, jossa yksi kuva näkyi noin 20 sekuntia. Koehenkilöt saivat vaihtaa kuvan, jos olivat ehtineet jo nimetä näkyvän olion.. Vastaukset kirjattiin valmiille Excel-lomakkeille, joihin merkittiin myös mahdolliset

¹ Pajunen –Tuuri, tekeillä. Tapahtumien segmentointi: nimeäminen ja kielentäminen suomen kielessä, pohjautuu videoituun aineistoon. Valtasalmi –Pajunen, tekeillä. Selkokieliset ja verrokkit nimeäjinä, artikkelin nimeämisaineistona on 70 oliokuvaa ja 30 tapahtumakuvaa.

korjaukset. Koska koetilanteita ei äänitetty, koetilanteiden laatua ei ole mahdollista arvioida jälkikäteen. Mutta kuten aiemmin mainittiin, kerääjillä oli jo kokemusta transkriptiosta. Székely ym. (2005: 11) kokeessa tuloksista karsittiin virheelliseksi määritetyt, yskähdyksellä tai epäröinnillä alkavat vastaukset sekä kesken katkaistut vastaukset. Koska tässä tutkimuksessa on kyse normittavasta aineiston keruusta, kaikki ääneen lausutut vastaukset on hyväksytty. Aineistossa ei ole kesken katkaistuja vastauksia.

Nimeämistestin lisäksi kerääjät suorittivat koehenkilöille sanasujuvuustestin sekä kerro kuvasta -testin. Sanasujuvuustestissä tarkoituksena on luetella yhden minuutin aikana mahdollisimman monta eläinnimeä. Tehdyt testit eivät osoittaneet koehenkilöiden kyvyissä ongelmia. Sanasujuvuustestin tulokset eivät olleet edustavia sillä toisin kuin testissä on tarkoitus, koehenkilöt mietiskelivät nimiä kaikessa rauhassa. Sanasujuvuustestin perusteella kuitenkin voidaan todeta, että kaikkien koehenkilöiden tulokset ylittivät raja-arvot ja koehenkilöt ovat hyviä ikäryhmänsä edustajia. Kuvankerronta-testi taas onnistui ja tulokset olivat kaikilla koehenkilöillä vähintään keskivertoa. Näiden testien tuloksista voidaan päätellä, että kaikki koehenkilöt iästä riippumatta ovat kielellisesti normaaleja eivätkä kielen hallinnan erot selitä mahdollisia eroja nimeämistestissä. (Pajunen & Honko 2021.)

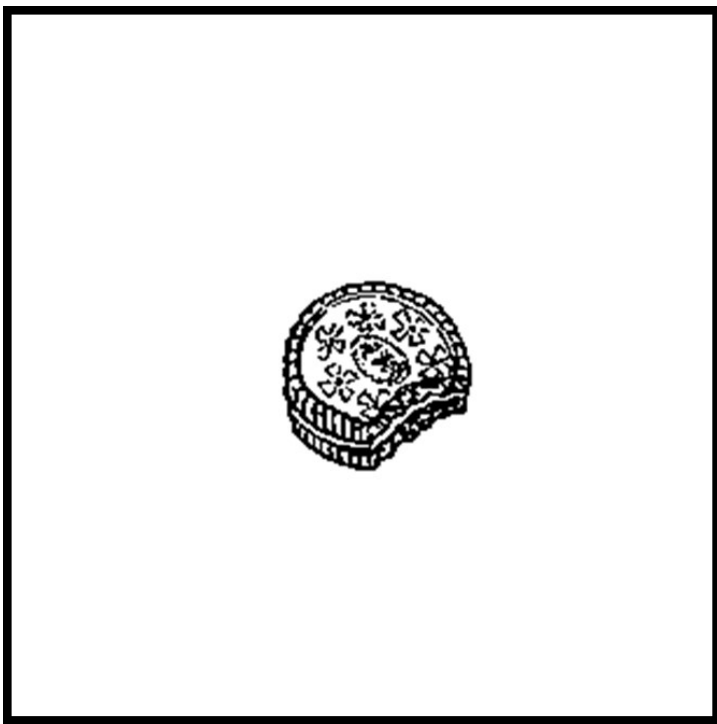
Tutkimuksessa käytetyt kuvat ovat peräisin kansainvälisistä nimeämistesteistä. Kuvat vaihtelevat sekä tarkkuudeltaan että tyyliltään: osassa on kuvattu nimettävän olion ympäristöä tunnistamista helpottamaan, osassa kuvista nimettävä olio esiintyy tyhjällä taustalla. Tapa kuvata haluttu olio vaikuttaa myös nimeämisen helppouteen.

Kuva 1. Selkeä nimeämistestin kuva numero 67.

Yllä näkyvä kuva 1 on esimerkki täyden nimeämisyksimielisyyden saaneista kuvista. Kuvassa on esitetty prototyyppinen *perhonen* helposti tunnistettavassa siivet auki – asennossa. Siipien kuviointi lisää kuvan monimutkaisuutta, toisaalta ne voivat lisätä olion tunnistettavuutta. Osa tutkimuksen kuvista on piirretty vieläkin vähäisemmillä viivoilla.

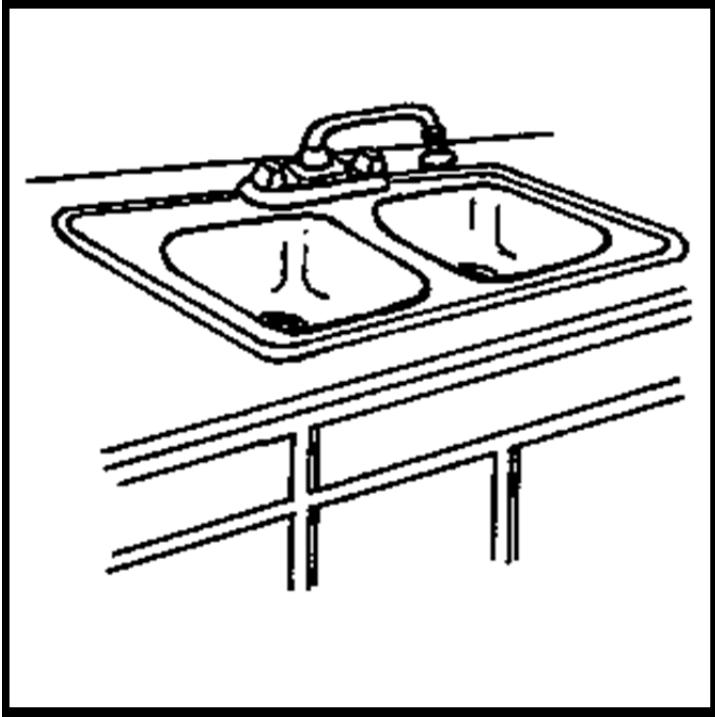
Toista ääripäätä selkeydessä edustaa alla oleva kuva 2. Runsaan viivankäytön koristama *keksi* sai e1-arvokseen 0,389 eli alle 40 % koehenkilöistä nimesi sen yksimielisesti. Kuvan keksi ei ole lähellä pyöreää keksin prototyyppiä, vaan kerroksineen ja koristeineen se on edustaa Domino-keksiä. Nimeämistestissä annettiinkin kuvalle kahdesti nimeksi sekä *Domino* että *Domino-keksi*.

Kuva 2. Kuva 107: Domino-keksi vai sittenkin jotain muuta?

Koristeellisuuden lisäksi tunnistamisen hankaluutta lisää ympyrän reunasta puuttuva osa. Eivät kaikki koehenkilöt kuvan oliota keksiksi tunnistaneetkaan: vaihtoehtoisia nimiä olivat esimerkiksi *raha*, *puuterirasia* sekä *rikkonainen* tai *vaurioitunut kolikko*. Yksi kuvan keksiksi tunnistanut koehenkilö tahtoi myös nimetä kuvan tarkasti nimellä *osittain syöty keksi*.

Osaan kuvista on lisätty olion tunnistamista helpottamaan tyypillistä ympäristöä, esimerkiksi kuvan 501 *valasta* ympäröi vettä kuvaavat viivat. Konteksti voi myös häiritä ja sekoittaa tunnistamista, mistä *tiskiallas*-nimen saanut kuva 3 toimii mielestäni hyvänä esimerkkinä.

Kuva 3. Tiskialtaat tyypillisessä ympäristössään.

Kuvassa tiskialtaat on sijoitettu paikalleen keittiön työtasolle hanan viereen. Kuva ei ole viivojen määrän suhteen yksinkertaisemmasta mutta ei myöskään hankalimmasta päästä. Laaja kokonaisuus kuitenkin sekoitti koehenkilöitä: erilaisten tiskialtaan synonyymien lisäksi kuvasta tunnistettiin *tiskipöytä* ja *vesihana*.

Nimeämistestin oliokuvat vaihtelevat viivojen lukumäärän ja kuvalle tarjotun kontekstin suhteen. Yksinkertaisten ja terävällä, sileällä viivalla piirrettyjen kuvien lisäksi on epätasaisella viivalla piirrettyjä kuvia. Osassa kuvista monimutkaisuus ei haittaa, toisissa taas monimutkaisesta kuvasta ei selviä, mitä sillä haetaan. Liika tulkinnanvaraisuus toimii nimeämistestin ideaa vastaan: esimerkiksi kuvan 4 dominanttiniimen e1-arvo on vain 0,278, mikä ei viittaa selkeään tai laajasti tunnettuun nimeen. Tällöin kuva ei sovellu nimeämistestiin.

Kuva 4. Nimeämistestin kuva: *vilja, tähkä, heinä* vai *ohra*?

Kokonaisuudessaan kerääjät saivat 520 kuvalla kasaan hyvän aineiston, jonka perusteella voidaan määritellä olioiden dominanttinimet, laskea kuvien nimeämisyksimielisyys sekä jaotella kuvia niiden nimeämisyksimielisyyden mukaan erilaisiin ryhmiin. Samalla löydetään ne kuvat, joita ei välttämättä kannata käyttää niiden huonon tunnistettavuuden vuoksi.

3.2 Aineiston luokittelu

Kerätyn aineiston luokittelu ei ollut aivan yksinkertaista kansainvälisen nimeämistestin tarjoamista ohjeista ja esimerkeistä huolimatta. Toisessa luvussa esiteltiin kansainvälisen nimeämistestin neljä luokkaa: e1-luokan dominanttinimi, e2-luokan morfofonologiset synonyymit ja lempinimet, e3-luokan muut synonyymit ja e4-luokkaan lajitellut dominanttinimeä vastaamattomat nimet. E2-ryhmään lajitellaan vastaukset, jotka olivat dominanttinimen morfologisia varianteja. Luokkaan merkittiin siis dominanttinimen yksiköt tai monikot, lempinimet, lyhennelmät ja laajennokset. Oleellista oli, että variaatiot sisälsivät sanan vartalon tai pääosan sanaa muuttamatta dominanttinimen merkitystä. Englannista poiketen suomi on taivutuskieli, mikä näkyi myös vastauksista. Tämän

takia suurempi joukko nimeämismvaihtoehtoja päätyi tässä aineistossa luokkaan e2 kuin englanninkielisessä verrokissaan.

Tuhansien nimien lajittelussa semanttiset nyanssit alkoivat sekoittua ja limittyä. Yhden hengen tekemässä lajittelussa ongelma oman tietämyksen erottamisesta yleistietämyksestä korostui. Esimerkiksi oli hankala päättää, kuinka tarkasti voin olettaa keskimääräisen suomalaisen tunnistavan erilaisten hirvieläinten sarvet? Päädyin lajittelemaan kuvan 7 *sarvet* e2-luokan synonyymeiksi niin poron, peuran kuin hirvenkin sarvet, sillä en itsekään osaa niitä luotettavasti toisistaan erottaa. Samanlaista sallivuutta en kuitenkaan osoittanut kuvan 121 *peura* kohdalla, vaan lajittelin nimiehdotuksen *hirvi* luokkaan e4. Tämän perustelen sillä, että kuvassa näkyi koko eläin, joka on tunnistettavissa tien varsien hirvivaara-merkeistä ja jokasyksyisistä hirvikolari-uutisoinneista. Linjaus ei aiheuttanut dramaattisia muutoksia kyseisen kuvan kohdalla, sillä hirveksi kuvan olion oli nimennyt vain yksi henkilö.

Oma kielellinen taustani on peräisin Kuopion seudun savolaismurteiden alueelta, mikä vaikutti nimien tulkintaan lajittelun alkuvaiheessa. Useiden tuntemattomien murteellisten ja alueellisten ilmaisujen ymmärtämisessä auttoivat Kotimaisten kielten keskuksen ylläpitämät sanakirjat eli Kielitoimiston sanakirja (2020) ja Suomen murteiden sanakirja (2020). Aina apua ei löytynyt sanakirjoista, murre-sanakirja esimerkiksi kattaa vasta sanavälin a-lööveri. Näissä tapauksissa käännyn Google-hakukoneen puoleen. Jos nimivaihtoehdolla tehdyllä kuvahauulla tuli tuloksena dominanttinimeä tai sen semanttista synonyymia vastaava, hyväksyin nimen synonyymiksi alueellisena varianttina. Osan nimiehdotuksista saatoinkin tulkita virheellisesti, ja tällöin syy on yksin omani.

Yhdenmukaisen lajittelun tueksi laadin itselleni seuraavat säännöt kansainvälisen nimeämiskokeen ohjeiden lisäksi varmistamaan aineiston mahdollisimman tasapuolisen käsittelyn:

1. Geneerisen dominanttinimen (*lintu, koira*) kohdalla spesifit nimet (*sorsa, noutaja*) lajitellaan hylättyihin (e4).
2. Jos kuitenkin nimi sisältää dominanttinimen tarkentaen sitä, se lajitellaan e2-luokkaan (kuvan 31 *kori* kohdalla esimerkiksi *eväskori*, kuvan 34 *karhu* kohdalla *jääkarhu*).

3. Määrite + dominanttisanana –yhdistelmät, jotka eivät eroa merkitykseltään selvästi dominanttimestä, on hyväksytty e2-luokkaan, kuten kuvan 7 *sarvet* vastauksena *poron sarvet* tai kuvan 256 *mies* vastauksena *nuori mies*.
4. E2-luokan laajennoksiksi ja synonyymeiksi on hyväksytty nimet, jotka alkavat dominanttiniimellä, esimerkiksi kuva 29 *grilli* ja vastaus *grilli jossa makkaroitu*.
5. Yhdyssanojen kohdalla synonyymien tulee jakaa dominanttiniimen perusosa tullakseen lajitelluksi e2-luokkaan, kuten kuvan 22 *paperipussi* nimivaihtoehdossa *pahvipussi*.
6. Jos dominanttiniimi on merkitykseltään spesifi, hyväksytään samantyylliset spesifit nimet luokkaan e3, jos niiden semanttinen merkitys on sama; esimerkiksi kuvan 139 *ankka* ja sen vaihtoehto *sorsa* (molemmat pieniä puolisukelajalintuja). Jos kuvan objekti on suomalaisessa kontekstissa harvinaisempi, hyväksytään laajempi määrä variaatiota, kuten kuvan 28 kohdalla. Esimerkiksi dominanttiniimen *banjo* kohdalla on e3 tasolle hyväksytty *mandoliini*, koska molemmat ovat samantyyppisiä puisia kielisoittimia. Kuitenkin *kitara* on e4, koska nyt kyse on suomalaisille tutusta soittimesta.
7. Suorat lainat muista kielistä luokitellaan luokkaan e4, väärät nimet, ellei kyseessä ole Kielitoimiston sanakirjasta löytyvä sitaattilaina. Esimerkiksi kuvan 8 *alasin* kohdalla hylätään vaihtoehto *anvil*, koska tarkoituksena on normeerata suomenkielisiä nimiä.
8. Kontekstissaan ymmärrettävä, erikoistunut nimi hyväksytään e3-synonyymiksi, kuten kuvassa 138 esiintyvän rummun tarkka nimi *virveli*.
9. Samaa kantaa olevat lempinimet kuuluvat luokkaan e2, eri kantaa olevat luokkaan e3. Esimerkiksi kuvan 343 *jänis* vaihtoehto *pupu* on lajiteltu luokkaan e3.

Lainasanojen lajittelusta

Suomessa on jo vanhastaan satoja leksikaalistuneita suoria lainasanoja ruotsin ja englannin kielistä. Englannin vaikutus on selvästi nähtävissä uusissa lainasanoissa (Karlsson 1982: 23). Kielitoimiston sanakirjasta löytyviä suoria sitaattilainoja ovat tutkimuksessa esimerkiksi kuvan 112 dominanttiniimi *cowboy* ja kuvan 332 dominanttiniimi *popcorn*.

Nämä englanninkielisen kirjoitusasunsa säilyttäneet nimet ovat jo osin tai täysin syrjäytäneet suomenkieliset vastineensa lehmipoika ja paukkumaissi. Näiden kuvien kohdalla nimeämisyksimielisyydet ovat 33,33 % (*cowboy*) ja 44,44 % (*popcorn*). Yksikään koehenkilö ei nimennyt kyseistä ruokaa sen suomenkielisellä nimellä paukkumaissi, *cowboy* nimettiin esimerkiksi myös *lännenmieheksi*.

Osa lainasanoista ei löydy Kielitoimiston sanakirjasta. Olisin itse luokitellut 479 nimivaihtoehdon *tripodi* hylättyjen luokkaan e4. Kuitenkin *tripodi* on myös Bostonin nimeämistestin hyväksytty vastausvaihtoehto ja valokuvausalan erikoistermistönä projek-

tin nimihypoteesi. Lainasanojen kohdalla kannattaakin herkästi tarkistaa, onko nimi jo suomen kieleen luettava lainasana.

Muita huomioita

Tutkimuksessa oli aika vähän niin sanottuja yleiskuvia, joista ei voi päätellä olion lajia hyponyymia tarkemmin. Kuitenkaan tutkimushenkilöiltä ei voi olettaa kuvien nyanssien tarkempaa erottamista kuten esimerkiksi *ankan* ja *sorsan* erottamista toisistaan, joten kuvan 139 nimivaihtoehto *sorsa* päätyi synonyymiksi luokkaan e3 dominanttiniemen ollessa *ankka*. Kuitenkin *hanhi* päätyi hylättyjen luokkaan e4. Samoin eläinten poro, kauris ja peura kohdalla en olettanut koehenkilöiden erottavan niitä toisistaan.

Kaikkien kuvien dominanttiniemi ei selviä helposti, kun useampi vaihtoehto on saanut saman verran nimeämisiä. Näissä tapauksissa dominanttiniemeksi valikoitui ensin tarkemmin oliota kuvaava nimi (esimerkiksi kuvan 92 kohdalla *rintakehä*, ei *rinta*). Toisena valittiin nimihypoteesin mukainen nimi. Jos kyseessä oli valinta yksikkö- ja monikkomuotoisen nimen välillä, valittiin yksikkö. Neljäntenä valintakriteerinä toimii fonologisten varianttien määrä: valituksi tulee muoto, jolla on eniten läheisiä variantteja. Jos vaihtoehtoja oli silti useampi, dominanttiniemeksi valittiin se, joka on Kielitoimiston sanakirjassa yleisempi.

Osa nimistä oli kaikista avuista huolimatta vaikea lajitella. Kuvan 352 olio on esimerkki tällaisesta hankalasta lajiteltavasta. Sen dominanttiniemi on *jääkaappi*, mutta kuvan oliolla on selvästi näkyvissä kaksi ovea viitaten myös jääkaapin päällä olevaan pieneen pakastimeen. Kuvan perusteella *jääkaappi-pakastin* olisi luokkaan e2 kuuluva, laajennettu nimi. Toisaalta fyysisenä entiteettinä jääkaappi on eri asia kuin jääkaappi-pakastin, jossa on kaksi lämpötilaltaan eroavaa osaa. Pystyin perustelemaan itselleni nimivaihtoehdon luokittelun kahteen eri ryhmään, mutta lopulta *jääkaappi-pakastin* päätyi luokkaan e4 hylättyihin nimiin.

Tässä työssä arvio olioiden tunnettavuudesta suomalaisessa kontekstissa pohjautuu omaan käsitykseeni. Kuvan 28 dominanttiniemi on *banjo*, joka ei ole Suomessa yleinen soitin mutta tuttu televisiosta. Päädyin luokittelemaan luokkaan e3 synonyymiksi nimen

mandoliini, koska sekin on Suomessa tuntemattomampi, keskikokoinen puinen kielisoitin. *Kitara* päätyi luokkaan e4, koska se on Suomessakin yleinen soitin, ja voidaan siksi olettaa tunnetuksi. Semanttinen rajanveto oli useassa tapauksessa hankalaa: hyväksyäkö kuvan 184 *vuohelle* synonyymeiksi kaikki eri-ikäisiä ja sukupuolia edustavat vuohinimet? Päädyin hyväksymään.

Laajennoksen (expansion) merkitystä ei ole helppo määritellä suomeksi. Englanninkielinen esimerkki on ”truck for firemen if the target word was fire truck” eli ”auto palomiehille, jos dominanttiniimenä on paloauto”. Suomenkielisessä aineistossa päädyin pitämään laajennoksina usean sanan nimiä, jotka alkavat dominanttiniimellä. Niinpä esimerkiksi kuvan 221 (*lasipurkki*) vaihtoehdon ”lasipurkki ja kansi” kohdalla lajittelin vastauksen luokkaan e2. Puhtaamman esimerkin englannin mallin mukaisesta suomenkielisestä laajennoksesta ilmenee kuvan 175 (*portti*) vastauksessa *aidan portti*.

Snodgrassin ja Yuditskyn (1996) luvussa 2.1 esittelemän määritelmän mukaan useaosainen nimi voidaan luokitella hyväksytyksi, jos sen ensimmäinen sana vastaa dominanttiniimeä tai sen hypoteesia. Edellä mainittu *aidan porttia* ei tällä määritelmällä laskettaisi hyväksytyihin nimiin. Suomenkielisessä nimeämistutkimuksessa voisikin olla mielenkiintoista miettiä, millaiset useaosaiset nimet ovat hyväksytyjä.

Kuvan 217 (*silitysrauta*) nimeämisvaihtoehtoina esiintyi sekä höyryrauta että sähkörauta. Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan silitysrauta seuraavasti: ”vaatteidensilitysväline jossa on tav. sähköllä kuumennettava sileä kiilakärkinen pohja” ja antaa esimerkkeinä käytöstä ”Sähkö-, höyrysilitysrauta”. Nimeämisvaihtoehdot ovat supistumia näistä esimerkeistä ja synonyymeja dominanttiniimelle silitysrauta jakaen myös yhdysosan perusosan *rauta*. Tällä perusteella molemmat päätyivät luokkaan e2.

3.3 Semanttinen jaottelu

Kuten Harry ja Crowen (2014) linjasivat löytämiensä tutkimusten perusteella, kannattaa testausaineistoa tarkastella myös semanttisten kategorioiden kautta mahdollisten neurologisten ongelmien löytämiseksi. Tässä työssä dominanttinitimet on jaettu seuraaviin tutkimushankkeessa määriteltyihin 29 semanttiseen luokkaan:

- ajoneuvo
- esine
- hedelmät
- hyönteinen
- hämähäkkieläimet
- inhimillinen
- inhimillinen-relationaalinen
- inhimillinen-rooli
- kala
- kalustus
- kasvi
- kasvi-osa
- lintu
- luonto
- maasto
- matelija
- nautinta-aine
- nilviäinen
- nisäkäs
- perhonen
- rakennelma
- ruumiinosa
- sammakkoeläimet
- sienet
- soitin
- tekstiili
- vihannes/juures
- väline
- äyriäinen

Suurin osa kategorioiden nimistä on itsensä selittäviä, mutta avaan osaa hieman tarkemmin. Inhimillinen-kategoria sisältää kansallisuudet ja kansanosat kuten *kanadalainen* tai *inuiitti*, inhimillinen-relationaalinen tarkoittaa ihmiseen viittaavaa nimeä kuten *vauva*, *tyttö* tai *mies* ja inhimillinen-rooli sisältää erilaiset ihmisten ammatit ja roolit kuten *lääkäri*, *noita* ja *pelle*. Nautinta-aineet on yleiskategoria niille ruoille ja juomille, joille ei lajittelussa ole tarkempaa kategoriaa.

Alustava luokitus on yksityiskohtainen, koska sitä on tarkoitus hyödyntää koko Suomen leksikko -projektissa. Tämän pro gradun aineistoon nähden kategorioita saattaa olla

liikaa siihen, että kaikkiin riittäisi tarpeeksi edustavasti olioita. Tulokset antanevat kuitenkin viitteitä tämän jaottelun toimivuudesta tässä kontekstissa ja ideoita kategorioiden jatkokehitystä varten.

4 DOMINANTTINIMET

Tässä luvussa esitellään aineiston dominanttinimet ja näiden nimien erilaisia piirteitä. Alaluvussa 4.1 on yleisesittely löydettyjen dominanttinimien jakautumisesta nimeämisyksimielisyyden, tavujen ja merkkien suhteen. Seuraavassa alaluvussa tarkastellaan dominanttinimien jakautumista tutkimuksessa käytettyihin semanttisiin kategorioihin. Alaluvusta 4.3 löytyy lista dominanttinimistä jaoteltuna nimeämisyksimielisyyden mukaan. Alaluvussa 4.4 käsitellään toisteisia dominanttinimiä ja seuraavassa ongelmallisia kuvia, jotka löytyivät dominanttinimien lajittelussa. Luku 4.6 kokoaa alleen useita erilaisia dominanttinimiin liittyviä rakenteellisia tekijöitä. Viimeisessä alaluvussa 4.7 dominanttinimiä tarkastellaan sen mukaan, mihin luokkiin kuvan muut nimeämisvaihtoehdot on luokiteltu.

4.1 Yleisesittely

Millaista nimien lajittelu käytännössä on? Taulukossa 1 esitellään tiivistetty näyte nimeämisaineistosta kokeen kuvien 116–120 osalta. Taulukon tiedoista kolme ensimmäistä saraketta (”Kuva”, ”Vastaus” ja ”Lkm” eli nimeämisten määrä) muodostuvat suoraan alkuperäisestä vastausaineistosta pivot-työkalun avulla. Muut sarakkeet on täydennetty käsin olemassa olevien tietojen pohjalta.

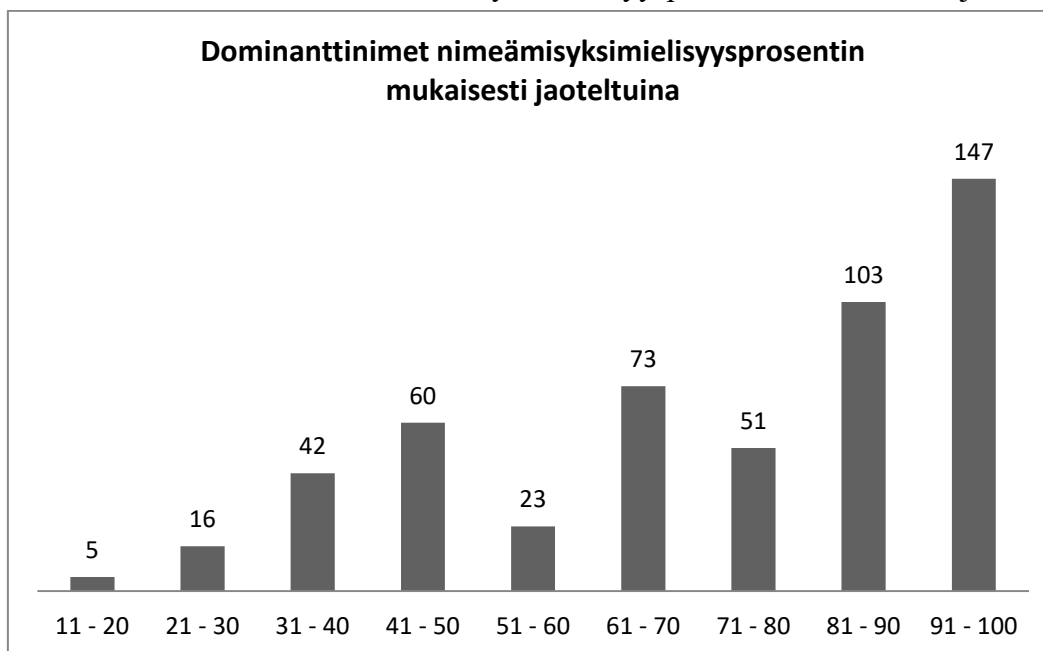
Taulukko 1. Ote nimien lajittelutaulukosta, kuvat 116–120.

Kuva	Vastaus	Lkm	Dominant EriVastauk	Vastaus%	1_ryhma	2_ryhma	3_ryhma	4_ryhma	elex1	elex2	elex3	elex4
116 risti	18 risti	1	100	x					1,000			
117 kruunu	17 kruunu	2	100	x					0,944	0,056		
kuninkaankruunu	1					x						
118 kuutio	13 kuutio	4	100	x					0,722			0,278
palikka	3							x				
sokeripala	1							x				
neliö	1							x				
119 kuppi	10 kuppi	3	100	x					0,556	0,333	0,111	
kahvikuppi	6					x						
muki	2						x					
120 verhot	16 verhot	3	100	x					0,889	0,056	0,056	
gardiinit	1						x					
ikkunaverhot	1					x						

Kaikki kyseisen taulukon nimet olivat helppoja lajitella, koska dominanttiniimellä on selkeä nimeämisenemmistö ja erilaisia nimivaihtoehtoja on vähän. Kuvien 117 *kruunu* ja 119 *kahvikuppi* nimivaihtoehtoista *kuninkaankruunu* ja *kahvikuppi* on jaoteltu e2-ryhmän dominanttiniimen laajennoksina. Kuvan 120 *verhot* kohdalla lajittelin nimen *gardiinit* aluksi hylättyjen e4-ryhmään, kunnes tajusin tarkistaa itselleni tuntemattoman nimen tarkan merkityksen Kielitoimiston sanakirjasta.

Kokonaisuudessa koko kokeen vastausprosentti on korkea kaikkien kuvien kohdalla, vaihdellen 83,3 % ja 100 % välillä. Yhteensä 95,38 % tutkimuksen kuvista on kaikkien osallistujien nimeämiä. Matalinta vastausprosenttia varten kovalta tuli puuttua kolmen koehenkilön vastaus, tällaisia kuvia oli yhteensä vain kolme. Kaaviossa 1 esitellään dominanttiniimet nimeämisyksimielisyysprosenttikymmenyksittäin jaoteltuna, pylvään päällä on kyseiseen ryhmään kuuluvien kuvien määrä. Tutkimuksen melko pienen koehenkilöjoukon vuoksi jokainen konsensuksesta poikkeava nimeäminen vaikuttaa yksimielisyysprosenttiin paljon, tarkemmin sanottuna 5,56 prosenttiyksikköä.

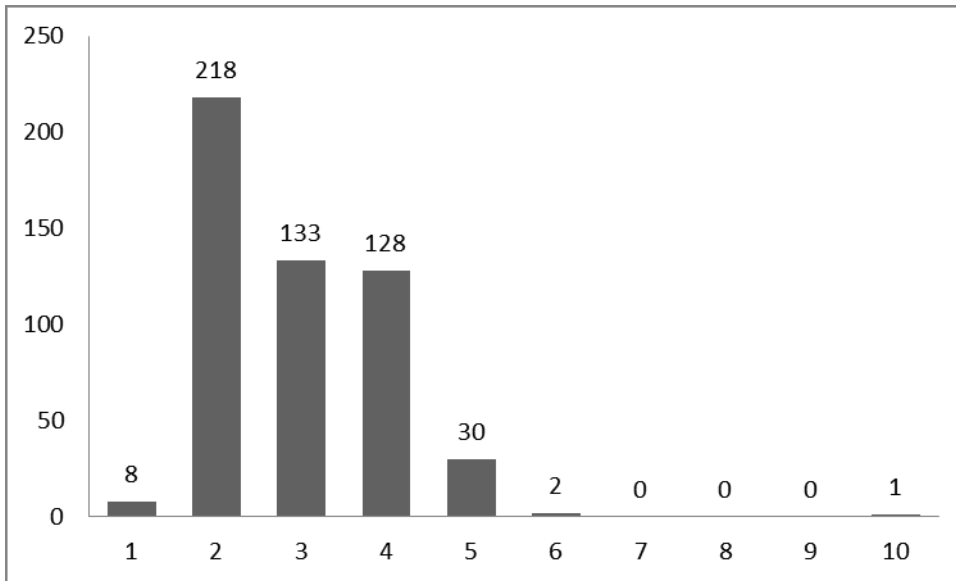
Kaavio 1. Dominanttinimet nimeämisyksimieliisyysprosenttien mukaisesti jaoteltuna.

Lähes puolella eli 48,08 % kaikista dominanttiniemistä nimeämisyksimieliisyysprosentti on 81 % tai yli. Pienimmillään dominanttiniemiksi pääsi kolmella samanmielisellä koehenkilöllä, jolloin nimeämisyksimieliisyysprosentti on 16,7 %. Yhdenkään kuvan nimeämisyksimieliisyys ei ollut alle kuusitoista prosenttia.

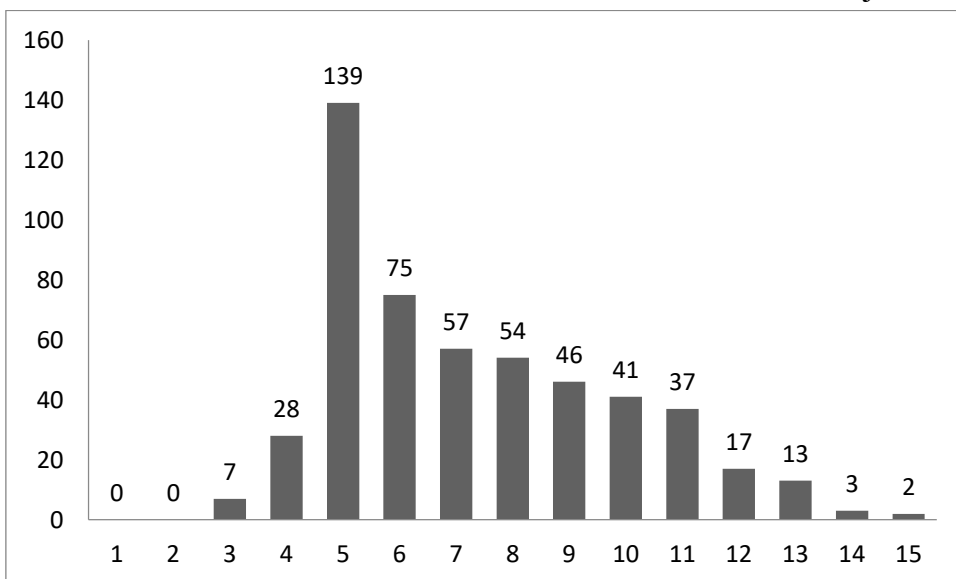
Sanoina tarkasteltuna tämän tutkimuksen dominanttiniemien tavujen keskiarvo on 2,93 tavua ja dominanttiniemien merkkimäärän keskiarvo on 7,33 merkkiä. Tavumäärien jakauma esitellään kaaviossa 2 ja merkkimäärien kaaviossa 3. Englanninkieliseen testiin verrattuna lukemat ovat selkeästi suuremmat, sillä englanniksi tehdyssä testissä dominanttiniemien keskiarvoinen pituus on 1,75 tavua ja 5,89 merkkiä. Suomenkielisissä vastauksissa on siis keskimäärin yksi tavu englanninkielistä dominanttiniemää enemmän. Merkkimäärässä ero ei ole niin suuri, 1,44 merkin erolla suomen kielen hyväksi. Tämä kattaisi yksittäisen yhden tai kahden merkin tavun.

Kaavio 2. Suomenkielisen testin dominanttanimien tavumäärien jakauma.

Dominanttanimien tavumäärien jakaumaa kuvaavasta kaaviosta 2 nähdään, että selkeästi suurin osa dominanttanimistä (41,92 %) on kaksitavuisia, mikä on suomen kielelle tyypillistä. Kolme- ja nelitavuisia dominanttanimiä on molempia noin neljännes (25,58 % ja 24,62 %). Tavumäärien joukosta erottuu yksi yksinäinen kymmentavuinen vastaus, *amerikkalainen jalkapallo*. Muodoltaan erikoinen jalkapallo on nimetty melko yksimielisesti, e1-arvon ollessa 0,667 ja e1 + e2 -arvojen ollessa yhteensä 0,889. E4-luokan väärin vastausten joukossa on ainoastaan kaksi nimeämistä, tarkoitukseltaan epäselvä *rykkypallo* ja hyperonyymi *pallo*.

Kaavio 3. Suomenkielisen testin dominanttanimien merkkimäärien jakauma.

Merkkimääriä tarkastellessa (kaavio 3) selvästi yleisimpiä ovat viidestä kirjaimesta muodostuvat dominanttinit. Kun viisikirjaimiset dominanttinit muodostavat 26,73 % kaikista dominanttinitistä, seuraavaksi yleisin ryhmä eli kuuden kirjaimen dominanttinit on kooltaan tästä vain reilu puolikas 14,42 %. Yksikään nimi ei muodostunut vain yhdestä tai kahdesta kirjainmerkistä, kolmen kirjainmerkinkin mittaisia sanoja oli vain seitsemän. Kaaviosta 3 on sen selkeyden vuoksi jätetty pois merkkimäärältään pisin vastaus, 25 merkistä koostuva *amerikkalainen jalkapallo*.

4.2 Dominanttienimien semanttinen jakauma

Tutkimuksessa käytetyt semanttiset kategoriat esiteltiin luvussa 3.3. Dominanttienimien jakautuminen näihin kategorioihin esitetään taulukossa 2.

Taulukko 2. Dominanttinimet jaoteltuina semanttisiin kategorioihin.

Semanttinen kategoria	Kpl
ajoneuvo	28
esine	125
hedelmät	16
hyönteinen	6
hämähäkkieläimet	2
inhimillinen	1
inhimillinen- relationaalinen	5
inhimillinen-rooli	18
kala	4
kalustus	38
kasvi	5
kasvi-osa	1
lintu	15
luonto	16
maasto	1
matelija	6
nautinta-aine	16
nilviäinen	3
nisäkäs	39
perhonen	1
rakennelma	38
ruumiinosa	26
sammakkoeläimet	1
sienet	1
soitin	10
tekstiili	24
vihannes/juures	12
väline	59
äyriäinen	3

Luokkien kokoja tarkastelemalla on helppo huomata, että oliot jakautuvat luokkiin hyvin epätasaisesti. Aineiston isoimmat luokat ovat selkeästi esine-kategoria 126 ja väline-luokka 59 dominanttinimellään. Puolet esine-luokkaan kuuluvista kuvista saavutti 80 % nimeämisyksimielisyyden, neljännes taas 90 % tason. Kolmellatoista luokka sisältää 10–38 kuvan dominanttinimen, tarjoten mahdollisuuden analysoida mahdollisia kategorisen nimeämisen puutteita. Kymmeneen kategoriaan kuuluu alle viisi kuvaa, kuuteen niistä vain yksi. Nämä kategoriat ovat turhan pieniä antamaan selkeää kuvaa nimeämisen mahdollisista ongelmista.

Luokkien koot vaihtelevat hyvin suurista hyvin pieniin eikä niitä ole mahdollista erotella luokkaan kuuluvien dominanttinimien piirteiden mukaan. Kahdeksassa suurimmassa luokassa (ajoneuvo, esine, kalustus, nisäkäs, rakennelma, ruumiinosa, tekstiili ja väline) on pääosassa 2–4 tavun pituisia nimiä ja ainoastaan ajoneuvo-luokassa kaksitavuiset eivät olleet suurin ryhmä. Kolmessa luokassa (esine, rakennelma, ruumiinosa) oli yksi yksitavuinen nimi. Ainoastaan ruumiinosa-luokassa ei ollut viisitavuisia nimiä. Tutkimuksen tavumäärältään pisin sana, 10 tavua, kuuluu esine-luokkaan.

Semanttisesti jaoteltuina lyhyitä, vain yhden tai kahden tavun mittaisia nimiä sisältäviä luokkia oli viisi: inhimillinen-relaationaalinen, kasvi, kasvi-osa, maasto ja sienet. Nämä luokat muodostavat dominanttinimistä kaikkiaan 2,5 %. Luokkia joihin kuuluvien dominanttinimien pituus on vähintään kolme tavua, on tässä tutkimuksessa kuusi: hyönteinen, hämähäkkieläimet, inhimillinen, nilviäinen, perhonen ja sammakkoeläimet. Sisältönsä puolesta nämä ryhmät ovat pieniä, sisältäen yhteensä vain 12 dominanttinimeä (2,69 % dominanttinimistä).

4.3 Dominanttinimet nimeämisprosentin mukaan

Tässä alaluvussa esitellään kaikki testin 520 dominanttinimeä nimeämisyksimielisyyksineen ja saatujen nimivaihtoehtojen määrineen. Alaluvussa 4.3.1 esitetään 100 % nimeämisyksimielisyyden saaneet dominanttinimet, jonka jälkeen edetään kahdenkymmenen prosenttiyksikön osissa loppuun asti. Jokaisen luvun alussa kerrotaan ryhmään kuuluvien dominanttinimien määrä ja huomioita niistä. Taulukon jälkeen kerrotaan lyhyesti ryhmän dominanttinimien semanttisiin luokkiin jakautumisesta.

Taulukot koostuvat kuvan numerosta, kuvatun olion englannin- ja suomenkielisestä dominanttiniimestä, nimeämisyksimielisyydestä ja kuvan saamien nimeämisvaihtoehtojen määrästä.

4.3.1 Dominanttiniimet 100 % nimeämisyksimielisyydellä

16,73 % eli 87 kappaletta tutkimuksen olioista nimettiin täysin yksimielisesti. Näiden dominanttiniimien kirjainmerkkien määrän keskiarvo on 7,195 ja tavujen 2,908 eli hie- man alle kaikkien dominanttiniimien keskiarvoa (merkkien keskiarvo 7,31 ja tavujen 2,93). Tähän ryhmään kuuluvat dominanttiniimet on esitelty taulukossa 3.

Taulukko 3. Nimeämisyksimielisyys 100 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
4	alligator	krokotiili	1,000	1
5	anchor	ankkuri	1,000	1
9	apple	omena	1,000	1
10	fishtank	akvaario	1,000	1
12	arrow	nuoli	1,000	1
16	ax	kirves	1,000	1
18	bottle	tuttipullo	1,000	1
23	balcony	parveke	1,000	1
25	balloon	ilmapallo	1,000	1
26	banana	banaani	1,000	1
32	bat	lepakko	1,000	1
41	belt	vyö	1,000	1
51	book	kirja	1,000	1
55	bow	rusetti	1,000	1
67	butterfly	perhonen	1,000	1
68	button	nappi	1,000	1
75	candle	kynttilä	1,000	1
83	carrot	porkkana	1,000	1
86	cat	kissa	1,000	1
89	chair	tuoli	1,000	1
91	cherry	kirsikka	1,000	1
95	church	kirkko	1,000	1
116	cross	risti	1,000	1
130	dolphin	delfiini	1,000	1
131	donkey	aasi	1,000	1
132	door	ovi	1,000	1
148	eye	silmä	1,000	1
159	flag	lippu	1,000	1

163	flower	kukka	1,000	1
168	fork	haarukka	1,000	1
178	giraffe	kirahvi	1,000	1
185	gorilla	gorilla	1,000	1
187	grasshopper	heinäsirkka	1,000	1
193	hammer	vasara	1,000	1
203	helicopter	helikopteri	1,000	1
206	hinge	sarana	1,000	1
207	hippo	virtahepo	1,000	1
210	hook	koukku	1,000	1
216	igloo	iglu	1,000	1
222	puzzle	palapeli	1,000	1
223	jumprope	hyppynaru	1,000	1
225	key	avain	1,000	1
226	king	kuningas	1,000	1
227	kite	leija	1,000	1
238	lemon	sitruuna	1,000	1
243	lighthouse	majakka	1,000	1
254	magnet	magneetti	1,000	1
259	match	tulitikku	1,000	1
262	microscope	mikroskooppi	1,000	1
273	mouse	hiiri	1,000	1
283	nose	nenä	1,000	1
302	parrot	papukaija	1,000	1
305	peacock	riikinkukko	1,000	1
307	pear	päärynä	1,000	1
313	penguin	pingviini	1,000	1
319	pillow	tyyny	1,000	1
320	pineapple	ananas	1,000	1
322	pipe	piippu	1,000	1
331	pool	uima-allas	1,000	1
336	potato	peruna	1,000	1
348	rainbow	sateenkaari	1,000	1
353	rhinoceros	sarvikuono	1,000	1
357	robot	robotti	1,000	1
361	rollerskate	rullaluistin	1,000	1
362	rollingpin	kaulin	1,000	1
364	rooster	kukko	1,000	1
366	rose	ruusu	1,000	1
380	scissors	sakset	1,000	1
396	shower	suihku	1,000	1
399	skeleton	luuranko	1,000	1
410	snowman	lumiukko	1,000	1
411	sock	sukka	1,000	1
416	spider	hämähäkki	1,000	1

418	spoon	lusikka	1,000	1
419	squirrel	orava	1,000	1
427	strawberry	mansikka	1,000	1
429	submarine	sukellusvene	1,000	1
431	sun	aurinko	1,000	1
437	table	pöytä	1,000	1
461	toothbrush	hammasharja	1,000	1
475	turkey	kalkkuna	1,000	1
476	turtle	kilpikonna	1,000	1
478	typewriter	kirjoituskone	1,000	1
485	violin	viulu	1,000	1
508	wig	peruukki	1,000	1
510	window	ikkuna	1,000	1
519	zebra	seepra	1,000	1

Semanttisesti tämän ryhmän dominanttinimet kuuluvat 18:aan eli 46,2 % kategorioista. Osassa luokista 100 % nimeämisyksimielisyyden saaneita kuvia on vain yksi, kuten esimerkiksi luokissa inhimillinen-rooli ja soitin. Suuressa esine-luokassa taas täyden nimeämisyksimielisyyden dominanttinimiä on 17 kappaletta, vajaa neljännes tämän ryhmän kuvista. Kun tarkastelee yli kymmenen kuvaa sisältäviä luokkia, jotka on nimetty yksimielisesti, esiin nousevat luokat hedelmät ja linnut, joista täyden nimeämisyksimielisyyden saaneiden kuvien osuus on 43,8 % ja 33,3 % luokkien kokojen ollessa 16 ja 15 kuvaa.

Korkealla nimeämisyksimielisyydessä ovat myös nisäkäs- (39), rakennelma- (38) ja väline-luokat (59), joista täydessä yksimielisyydessä nimetyt kuvat muodostavat vähintään viidenneksen eli 28,2 %, 21,1 % ja 20,0 % luokasta. Lopuissa yli kymmenen kuvan luokissa (ajoneuvo, esine, inhimillinen-rooli, kalustus, luonto, nautinta-aine, ruumiinosa, tekstiili ja vihannes/juures) yksimieliset nimeämiset jäävät alle viidennekseen, esimerkiksi suuressa esine-luokassa määrä on 13,3 % kuvista.

100 % nimeämisyksimielisyyttä ei kuitenkaan merkitse täysin nimettyjä kuvia. Yksi nimeäminen puuttui kuvien 206 *sarana*, 262 *riikinkukko* ja 475 *kalkkuna* kohdalla, mikä luultavasti johtuu hetkellisestä tunnistushäiriöstä. Kuvan 305 *mikroskooppi* taas jätti nimeämättä kolme koehenkilöä, joista yksi oli yksitoista- ja kaksi kaksikymmenvuotiasia.

4.3.2 Dominanttinimet 80–99 % nimeämisyksimielisyydellä

Tähän tutkimuksen suurimpaan ryhmään kuuluu 163 kuvaa eli 31,35 % nimetyistä kuvista (taulukko 4). Jokainen kuva on saanut eri nimivaihtoehtoja kahdesta viiteen. Suurimmalla osalla kuvista on kaksi (86 kappaletta) tai kolme (63 kappaletta) nimivaihtoehtoa, esimerkiksi kuvalla 3 lentokoneen lisäksi *lentsikka* tai kuvalla 37 sängyn lisäksi *parisänky* ja *peti*. Neljä vaihtoehtoa oli kolmellatoista kuvalla, esimerkiksi kuvan 76 kävelykepin saamat vaihtoehdot *keppi*, *sauva* ja *kävelysauva*.

Taulukko 4. Nimeämisyksimielisyys 80–99 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
3	airplane	lentokone	0,944	2
6	ant	muurahainen	0,944	2
8	anvil	alasin	0,867	3
17	baby	vauva	0,889	2
24	ball	pallo	0,944	2
27	bandaid	laastari	0,833	3
30	barrel	tyynyri	0,944	2
34	bear	karhu	0,889	2
36	beaver	majava	0,944	2
37	bed	sänky	0,889	3
45	bird	lintu	0,889	3
49	bomb	pommi	0,833	4
50	bone	luu	0,889	2
53	bottle	pullo	0,944	2
58	branch	oksa	0,889	3
62	bridge	silta	0,833	3
63	broom	luuta	0,889	3
64	brush	harja	0,833	2
69	cactus	kaktus	0,944	2
70	cage	häkki	0,889	3
72	camel	kameli	0,944	2
73	camera	kamera	0,889	3
76	cane	kävelykeppi	0,833	4
77	cannon	tykki	0,833	3
78	canoe	kanootti	0,833	3
82	carousel	karuselli	0,889	2
85	castle	linna	0,889	3
93	chicken	kana	0,889	2
94	chimney	savupiippu	0,944	2

97	city	kaupunki	0,833	4
99	clock	kello	0,889	3
100	clothespin	pyykkipoika	0,944	2
101	cloud	pilvi	0,889	3
106	comb	kampa	0,944	2
111	cow	lehmä	0,889	3
113	crab	rapu	0,889	2
117	crown	kruunu	0,944	2
120	curtains	verhot	0,889	3
126	dinosaur	dinosaurius	0,889	3
128	dog	koira	0,944	2
129	doll	nukke	0,889	3
133	dragon	lohikäärme	0,944	3
142	ear	korva	0,889	3
149	fan	tuuletin	0,944	2
151	feather	sulka	0,833	2
152	fence	aita	0,889	3
153	finger	sormi	0,889	2
155	fireman	palomies	0,944	2
156	firetruck	paloauto	0,833	3
157	fish	kala	0,944	2
158	fishingpole	onki	0,889	2
160	flashlight	taskulamppu	0,889	3
165	fly	kärpänen	0,944	2
169	fountain	suihkulähde	0,944	2
170	fox	kettu	0,944	2
171	frog	sammakko	0,944	2
172	funnel	suppilo	0,813	3
179	girl	tyttö	0,833	3
181	glasses	silmälasit	0,944	2
188	guitar	kitara	0,889	2
196	handcuffs	käsiraudat	0,944	2
197	hanger	henkari	0,833	3
198	harp	harppu	0,944	2
201	heart	sydän	0,944	2
209	hoof	kavio	0,889	3
211	horse	hevonen	0,944	2
213	house	talo	0,833	1
217	iron	silitysrauta	0,889	3
230	knot	solmu	0,833	3
232	ladle	kauha	0,833	4
235	lawnmower	ruohonleikkuri	0,944	2
236	leaf	lehti	0,944	2
237	leg	jalka	0,889	3
244	lightning	salama	0,944	2

246	lion	leijona	0,889	3
247	lips	huulet	0,944	2
248	lipstick	huulipuna	0,833	2
252	lock	lukko	0,833	3
255	mailbox	postilaatikko	0,944	2
261	microphone	mikrofoni	0,833	3
263	mirror	peili	0,889	3
266	monkey	apina	0,944	2
268	moose	hirvi	0,944	2
271	motorcycle	moottoripyörä	0,889	2
274	mousetrap	hiirenloukku	0,833	4
277	nail	naula	0,889	3
280	needle	neula	0,833	2
282	net	haavi	0,944	2
285	nut	mutteri	0,833	2
286	octopus	mustekala	0,889	2
287	onion	sipuli	0,944	2
289	ostrich	strutsi	0,889	2
295	palmtree	palmu	0,944	2
296	pan	paistinpannu	0,889	2
298	pants	housut	0,833	2
309	pelican	pelikaani	0,889	3
311	pencil	lyijykynä	0,889	2
315	picture	taulu	0,944	2
316	pig	sika	0,833	3
318	piggybank	säästöpossu	0,889	3
321	pinecone	käpy	0,889	3
323	pirate	merirosvo	0,944	2
335	pot	kattila	0,889	3
341	pyramid	pyramidi	0,944	2
342	queen	kuningatar	0,944	2
345	radio	radio	0,889	3
349	rake	harava	0,889	3
351	recordplayer	levysoitin	0,889	3
355	ring	sormus	0,833	3
363	roof	katto	0,833	4
365	rope	köysi	0,833	3
367	rug	matto	0,889	2
369	saddle	satula	0,944	2
370	safe	kassakaappi	0,889	3
371	safetypin	hakaneula	0,941	2
372	sailboat	purjeverene	0,833	4
378	scale	vaaka	0,889	3
381	scorpion	skorpioni	0,833	3
382	screw	ruuvi	0,833	4

384	seahorse	merihevonen	0,941	2
385	seal	hylje	0,944	2
387	sewingmachine	ompelukone	0,944	2
388	shark	hai	0,889	3
389	sheep	lammas	0,889	3
394	shoulder	olkapää	0,882	4
395	shovel	lapio	0,944	2
400	skirt	hame	0,889	3
401	skis	sukset	0,833	3
402	skunk	haisunäätä	0,889	3
403	sled	kelkka	0,889	3
404	slide	liukumäki	0,944	2
405	slingshot	ritsa	0,889	3
408	snail	etana	0,944	2
409	snake	käärme	0,889	3
412	couch	sohva	0,944	2
413	soldier	sotilas	0,944	2
421	statue	patsas	0,889	2
422	steeringwheel	ratti	0,833	2
430	suitcase	matkalaukku	0,944	2
432	swan	joutsen	0,889	2
438	tail	häntä	0,833	2
446	telescope	kaukoputki	0,889	3
449	tent	telтта	0,944	2
452	thumb	peukalo	0,889	3
454	tiger	tiikeri	0,944	2
456	toaster	leivänpaahdin	0,889	2
459	tomato	tomaatti	0,944	2
462	top	hyrrä	0,889	3
465	tractor	traktori	0,833	4
479	umbrella	sateenvarjo	0,944	2
480	unicorn	yksisarvinen	0,944	2
489	waiter	tarjoilija	0,944	2
491	wallet	lompakko	0,889	4
493	walrus	mursu	0,889	2
494	closet	vaatekaappi	0,889	3
496	watch	rannekello	0,944	2
497	wateringcan	kastelukannu	0,833	4
501	whale	valas	0,944	2
507	whistle	pilli	0,889	3
509	windmill	tuulimylly	0,889	3
515	woman	nainen	0,833	3
518	yoyo	jojo	0,833	4
520	zipper	vetoketju	0,944	2

Semanttisesti tämän ryhmän kuvat jakautuvat kahteenkymmeneenkolmeen kategoriaan, isoimpana esine (40 kuvaa), väline (23 kuvaa) ja nisäkäs (17 kuvaa). Esine-kuvat kattavat tästä luokasta lähes neljänneksen, hieman enemmän kuin täyden nimeämisyksimieliisyyden kuvista.

4.3.3 Dominanttinimet 60–79 % nimeämisyksimieliisyydellä

60–79 % nimeämisyksimieliisyyden on saanut 124 eli 23,85 % tutkimuksen kuvista (taulukko 5). Tässä ryhmässä erilaisten nimeämisyksimieliisyyden vaihtoehtojen määrä kasvoi selvästi edelliseen ryhmään verrattuna, vaihtoehtojen määrä vaihteli kahdesta (12) aina kahdeksaan (1) asti. Kun edellisessä ryhmässä pääosalla kuvista oli kaksi nimivaihtoehtoa, tässä ryhmässä suurimmalla osalla (35 kuvaa) oli neljä nimivaihtoehtoa. Esimerkiksi sarjan ensimmäiselle kuvalle *haitari* tarjottiin myös nimiä *harmonikka*, *hanuri* ja *pianohaitari*.

Kaksi ryhmän kuvista sai seitsemän eri nimivaihtoehtoa. Korkeimman määrän, kahdeksan vaihtoehtoa, sai kuva 469 *puu*. Sen nimeksi tarjottiin myös nimiä *lehtipuu*, *vanha mänty*, *apinanleipäpuu*, *pensaspuu*, *iso mänty*, *tammi* ja *lehmus*. Vaihtoehtoiset nimet ovat selvästi dominanttiniemä tarkempia määrittelemään kuvan oliota.

Taulukko 5. Nimeämisyksimieliisyys 60–79 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
1	accordion	haitari	0,722	4
2	acorn	tammenterho	0,611	5
11	arm	käsi	0,611	3
15	asparagus	parsa	0,667	7
19	stroller	lastenvaunut	0,722	4
22	bag	paperipussi	0,667	5
28	banjo	banjo	0,611	4
29	barbecue	grilli	0,611	5
31	basket	kori	0,667	6
33	bath tub	kylpyamme	0,667	2
35	beard	parta	0,778	3
40	bell	kello	0,667	6
42	bench	penkki	0,722	4
43	bicycle	polkupyörä	0,667	3
44	binoculars	kiikarit	0,667	2
46	blimp	ilmalaiva	0,611	3
54	bowl	kulho	0,667	4

57	boy	poika	0,667	4
59	bra	rintaliivit	0,778	4
60	bread	leipä	0,667	3
61	bride	morsian	0,667	6
65	bus	bussi	0,667	2
71	cake	kakku	0,667	3
81	car	auto	0,667	3
84	tape	kasetti	0,722	4
88	chain	ketju	0,667	3
90	cheese	juusto	0,667	5
96	cigarette	savuke	0,611	3
102	clown	pelle	0,611	3
105	pillar	pylväs	0,778	3
118	block	kuutio	0,722	4
122	dentist	hammaslääkäri	0,778	4
127	doctor	lääkäri	0,722	4
135	dress	mekko	0,611	4
136	dresser	lipasto	0,667	5
138	drum	rumpu	0,667	6
139	duck	ankka	0,667	3
141	eagle	kotka	0,667	4
145	elephant	norsu	0,611	2
146	envelope	kirjekuori	0,667	2
147	eskimo	eskimo	0,667	6
154	fire	nuotio	0,722	4
164	flute	huilu	0,722	4
166	foot	jalka	0,611	5
167	football	amerikkalainen jalkapallo	0,667	6
175	fence	portti	0,778	4
180	glass	lasi	0,722	3
182	globe	karttapallo	0,722	4
192	hamburger	hampurilainen	0,667	5
199	hat	hattu	0,611	4
202	heel	korko	0,667	5
204	helmet	kypärä	0,778	5
205	highchair	syöttötuoli	0,667	7
214	firehydrant	vesiposti	0,611	3
218	ironingboard	silityslauta	0,778	4
219	jack	tunkki	0,706	6
224	kangaroo	kenguru	0,778	5
228	knife	veitsi	0,778	3
229	knight	ritari	0,778	4
240	letter	kirje	0,722	5
242	lightbulb	hehkulamppu	0,611	3
250	llama	laama	0,667	3

257	map	kartta	0,778	5
260	medal	mitali	0,667	6
272	mountain	vuori	0,611	4
275	mushroom	sieni	0,722	2
281	nest	linnunpesä	0,667	3
284	nurse	sairaanhoitaja	0,667	5
288	orange	appelsiini	0,778	4
290	owl	pöllö	0,722	2
291	package	paketti	0,611	2
292	bucket	ämpäri	0,778	3
293	paintbrush	sivellin	0,611	4
297	panda	panda	0,667	4
300	paperclip	klemmari	0,722	4
304	peach	persikka	0,667	6
312	pencilsharpener	teroitin	0,667	4
324	pitcher	kannu	0,778	4
326	pizza	pitsa	0,611	6
327	plate	lautanen	0,667	7
328	pliers	pihdit	0,667	3
337	present	lahjapaketti	0,611	4
339	pumpkin	kurpitsa	0,722	4
344	raccoon	pesukarhu	0,611	6
352	refrigerator	jääkaappi	0,778	3
358	rock	kivi	0,778	5
359	rocket	raketti	0,778	4
360	rockingchair	keinutuoli	0,667	3
376	saw	saha	0,778	3
377	saxophone	saksofoni	0,722	5
379	scarf	kaulahuivi	0,611	3
383	screwdriver	ruuvimeisseli	0,778	5
391	boat	laiva	0,667	6
393	shoe	kenkä	0,778	4
398	skateboard	rullalauta	0,667	2
414	spaghetti	spagetti	0,667	5
415	spatula	lasta	0,611	6
420	stairs	portaat	0,778	4
423	stethoscope	stetoskooppi	0,722	6
425	stool	jakkara	0,667	4
434	swing	keinu	0,722	4
435	sword	miekka	0,778	4
439	tank	tankki	0,611	2
442	tear	kyynel	0,778	3
444	teeth	tekohampaat	0,722	5
447	tv	televisio	0,778	5
448	tennisracket	tennismaila	0,722	4

453	tie	kravatti	0,611	3
463	towel	pyyhe	0,722	3
466	stoplight	liikennevalot	0,611	2
467	train	juna	0,611	5
469	tree	puu	0,611	8
473	trumpet	trumpetti	0,667	3
474	chest	arkku	0,722	5
477	tweezers	pinsetit	0,647	5
484	vest	liivi	0,667	5
492	walnut	pähkinä	0,706	5
500	well	kaivo	0,778	3
504	wheelbarrow	kottikärryt	0,667	2
505	wheelchair	pyörätuoli	0,778	3
512	wing	siipi	0,778	5
513	witch	noita	0,667	3
514	wolf	susi	0,722	5
517	wrench	jakoavain	0,722	5

Semanttisesti tämän luokan kuvat kuuluvat kahteenkymmeneen kategoriaan. Tässäkin luokassa esine-kategorian kuvat (31 kappaletta) muodostavat noin neljänneksen kaikista kuvista, seuraavina tulevat kalustus-kategoria (11) sekä kymmenen kuvan ajoneuvo- ja väline-kategoriat.

4.3.4 Dominanttinimet 40–59 % nimeämisyksimielisyydellä

Tähän luokkaan kuuluu 83 eli 15,96 % tutkimuksen kuvista (taulukko 6). Luokka on kooltaan lähellä 100 % nimeämisyksimielisyyden saaneiden kuvien ryhmää, johon kuuluu 87 kuvaa.

Nyt yhdelläkään kuvalla ei ollut vain kahta vaihtoehtoista nimeä, vaan vaihtoehtoja oli vähintään kolme (21 kuvaa). Hieman yllättäen toiseksi eniten kuvilla oli seitsemän eikä neljä erilaista nimivaihtoehtoa (17 kuvaa), kuten olisi voinut arvata. Osalla kuvista kuten kuvalla 186, annetut nimivaihtoehdot ovat toistensa synonyymeja: *viinirypäle*, *rypäle*, *rypäleterttu*, *viinirypäleet*, *terttu*, *viinirypäleterttu* ja *viinirypäleitä*.

Tässä ryhmässä eniten nimiä annettiin kuvalle 301, jolle tarjottiin yhdeksää vaihtoehtoista nimeä. Dominanttinimi *laskuvarjo* on suora suomennos englanninkielisestä domi-

nanttimestä *parachute*, mutta kuva nimettiin myös esimerkiksi nimillä *ilmaposti* ja *laskuvarjokori*.

Taulukko 6. Nimeämisyksimielisyys 40–59 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
7	antlers	sarvet	0,500	8
14	ashtray	tuhkakuppi	0,588	8
20	backpack	reppu	0,500	3
38	bee	ampiainen	0,500	6
47	wood	lauta	0,500	4
48	boat	moottorivene	0,444	7
52	boot	saapas	0,500	4
56	box	pahvilaatikko	0,500	3
66	butter	voi	0,500	7
74	can	säilykepurkki	0,500	3
103	coat	takki	0,556	7
104	dime	kolikko	0,556	6
109	corkscrew	korkkiruuvi	0,500	6
110	corn	maissintähkä	0,556	3
119	cup	kuppi	0,556	3
123	desert	aavikko	0,444	4
125	diaper	vaippa	0,444	5
140	dustpan	rikkalapio	0,444	6
150	faucet	vesihana	0,444	4
177	ghost	kummitus	0,444	3
184	goat	vuohi	0,444	7
186	grapes	viinirypäle	0,444	7
190	hair	hiukset	0,444	8
191	brush	hiusharja	0,444	5
194	hammock	riippumatto	0,500	5
195	hand	käsi	0,556	6
200	hay	heinäkasa	0,500	7
212	hose	letku	0,444	4
215	icecreamcone	jäätelö	0,500	3
221	jar	purkki	0,500	5
231	ladder	tikapuut	0,500	3
234	lamp	lamppu	0,556	3
239	leopard	leopardi	0,556	3
241	lettuce	kaali	0,556	6
249	lizard	lisko	0,556	3
251	lobster	rapu	0,556	3
256	man	mies	0,500	7
258	mask	naamio	0,444	3
264	mixer	vatkain	0,500	4

265	priest	pappi	0,500	3
267	moon	kuu	0,444	5
269	mop	moppi	0,500	7
278	neck	kaula	0,556	5
301	parachute	laskuvarjo	0,500	9
303	paw	tassu	0,500	4
306	peanut	maapähkinä	0,556	4
310	pen	mustekynä	0,444	5
314	piano	flyygeli	0,556	3
325	pitchfork	talikko	0,588	7
330	policeman	poliisi	0,556	7
332	popcorn	popcorn	0,444	6
334	porcupine	piikkisika	0,500	7
338	priest	pappi	0,556	4
346	radish	retiisi	0,444	6
347	rain	sade	0,500	7
350	razor	partahöylä	0,444	7
354	gun	kivääri	0,556	5
373	sailor	merimies	0,556	6
374	salt	suolasirotin	0,444	5
375	sandwich	voileipä	0,444	8
390	shell	simpukka	0,556	5
406	slipper	tohveli	0,444	5
407	smoke	savu	0,444	7
426	stove	hella	0,500	5
433	sweater	paita	0,500	6
441	teapot	teekannu	0,500	4
445	telephone	puhelin	0,500	3
450	thermos	termospullo	0,500	4
451	thimble	sormustin	0,471	7
455	tire	rengas	0,500	5
458	toilet	vessanpönttö	0,444	6
460	grave	hauta	0,500	3
468	trashcan	roskapönttö	0,500	7
471	trophy	pokaali	0,556	7
472	truck	rekka	0,500	4
482	vacuum	imuri	0,500	3
483	vase	maljakko	0,500	4
486	volcano	tulivuori	0,556	5
495	washingmachine	pesukone	0,444	3
498	watermelon	vesimeloni	0,500	6
499	spiderweb	hämähäkinseitti	0,500	3
511	glass	viinilasi	0,500	5
516	worm	kastemato	0,556	3

Tämän ryhmän kuvat kuuluvat 19 eri semanttiseen kategoriaan. Esine-kategoria jatkaa edelleen suurimpana ja siihen kuuluvat 19 kuvaa edustavat jälleen noin neljännestä ryhmään kuuluvista kuvista. Sen jälkeen suurimmat ovat kategoriat kalustus, luonto ja väline, joihin jokaiseen kuuluu kahdeksan kuvaa.

4.3.5 Dominanttinimet 20–39 % nimeämisyksimieliisyydellä

Tähän luokkaan kuuluu 59 eli 11,35 % tutkimuksen kuvista ja ne esitellään taulukossa 7. Eri nimivaihtoehtoja jokaisella kuvalla on nyt neljästä kahteentoista, suurimman joukon muodostaa yhdeksän nimivaihtoehdon ryhmä kahdellatoista kuvallaan. Kuvattu olio voi olla joko hankalasti tunnistettava kuten kuva 333, joka on saanut nimekseen niin *mehujää*, *pistokemuunnin* kuin *tulppa*. Toisaalta kuvattu olio on voitu nimetä usealla saman tyyppisellä nimellä, kuten kuva 317 nimivaihtoehdoilla *pulu*, *kyyhkynen*, *lintu*, *naarasmetsä*, *kalkkuna*, *kana* ja *kyyhky*. Tosin yksi kuvan 317 nimivaihtoehto on muista selvästi eroava *lintukota*.

Taulukko 7. Nimeämisyksimieliisyys 20–39 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
13	artichoke	artisokka	0,235	12
39	bug	koppakuoriainen	0,389	8
79	canopener	leivänpaahdin	0,200	12
80	hat	lippalakki	0,389	5
92	chest	rinta	0,222	8
98	clamp	puristin	0,389	9
107	cookie	keksi	0,389	10
108	cork	korkki	0,222	12
112	cowboy	cowboy	0,333	8
114	crackers	keksejä	0,235	10
115	crib	vauvansänky	0,278	7
121	deer	peura	0,389	4
124	desk	kirjoituspöytä	0,278	6
134	drawer	laatikko	0,389	9
137	drill	porakone	0,389	9
143	earring	korvakoru	0,375	9
144	egg	kananmuna	0,333	6
161	wine	viinipullo	0,278	10
162	floor	lattia	0,278	11
173	trash	kaatopaikka	0,389	8
174	gas	bensatankki	0,333	9

176	genie	lampun henki	0,333	5
183	glove	hanska	0,278	7
189	gun	revolveri	0,389	5
208	hoe	kuokka	0,353	8
220	jacket	takki	0,353	9
233	ladybug	leppäkerttu	0,333	7
245	lightswitch	katkaisija	0,389	8
253	log	pölkky	0,333	9
270	mosquito	hyttynen	0,278	9
279	necklace	kaulakoru	0,333	9
294	paint	paletti	0,313	9
308	peas	herneenpalko	0,389	4
317	bird	pulu	0,389	8
329	plug	töpseli	0,333	8
333	popsicle	mehujää	0,235	12
340	purse	käsilaukku	0,389	4
343	rabbit	jänis	0,333	4
356	road	maantie	0,333	5
368	ruler	viivoitin	0,389	4
386	seesaw	kiikkulauta	0,333	7
392	shirt	paita	0,389	7
397	sink	tiskiallas	0,222	11
417	thread	lankarulla	0,389	4
424	stocking	sukkahousu	0,389	8
428	stroller	rattaat	0,333	7
436	needle	ruisku	0,333	8
440	taperecorder	kasettisoitin	0,389	9
443	teepee	tiipii	0,333	6
457	toe	isovarvas	0,222	9
464	railroadtracks	rautatie	0,333	10
470	tripod	jalusta	0,222	10
481	unicycle	yksipyöräinen	0,389	7
487	waffle	vohveli	0,389	9
488	wagon	kärky	0,294	12
490	bricks	tiilimuuri	0,333	6
502	wheat	vilja	0,278	12
503	wheel	kärrynpyörä	0,333	7
506	whip	piiska	0,389	7

Semanttisesti suurimmat kategoriat ovat jälleen esine (14 kuvaa) ja väline (8 kuvaa). Seuraavaksi suurin on rakennus-kategoria kuudella kuvalla, loput 31 kuvaa jakautuvat yhteentoista pieneen semanttiseen kategoriaan.

4.3.6 Dominanttinimet 0 – 19 % nimeämisyksimieliisyydellä

Matalimman nimeämisyksimieliisyyden ryhmä on myös kaikista dominanttiniimiryhmis-
tä pienin neljällä kuvallaan (taulukko 8). Heikon nimeämisyksimieliisyyden saaneiden
kuvien oliot ovat kaikki hankalia tunnistaa, ja ryhmän kuvia käsitellään uudestaan tar-
kemmin luvussa 4.5 Ongelmalliset kuvat. Jokaisella ryhmän kuvalla on useita nimivaih-
toehtoja, koko tutkimuksen ehdottomana nimivoittajana kuva 299 kuudellatoista vaihto-
ehdolla.

Kiinnostavaksi kuvan 299 tekee se, että dominanttiniimen *paperi* yksimieliisyysarvo
0,167 saavutetaan kolmella koehenkilöllä. Kuva 299 on siis kolmen samanmielisen li-
säksi saanut viisitoista uniikkia nimeä. Näistä seitsemän on synonyymeja (esimerkiksi
lehtiöpaperi ja *koepaperi*) ja kahdeksan päätyi hylättyihin nimiin (esimerkiksi nimet
vihkon sivuja ja *käsikirjoitus*).

Taulukko 8. Nimeämisyksimieliisyys 0–19 %.

Kuva	Englanniksi	Suomeksi	elex1	Nimivaihtoehtoja
21	badge	mitali	0,167	11
87	celery	vihannes	0,176	12
276	music	nuotit	0,167	9
299	paper	paperi	0,167	16

Näistä kuvista kolme kuuluu semanttisesti esine-kategoriaan kuvan 87 edustaessa vi-
hannes/juures-kategoriaa.

4.4 Toisteiset dominanttiniimet

Nimeämistutkimuksessa on mahdollista, että sama nimi voi toistua kahden tai useam-
man kuvan kohdalla. Englanninkielisessä kokeessa 4,6 %:lla kuvista (Székely ym.
2003) oli tällainen jaettu, toisteinen dominanttiniimi. Tämän pro gradun suomenkielises-
sä aineistossa jaettujen dominanttiniimien osuus on hieman pienempi, 3,5 %.

Yläkäsite hyperonyymi kattaa alleen useita erilaisia olioita. Tällaiset nimet on helpompi
tuottaa, jos kuvan olio ei ole itselle aivan selvä. Székely ym. (2005: 13) mainitsee jaet-
tuja dominanttiniimiä yhdistäviksi piirteiksi matalamman nimeämisyksimieliisyyden ja

hitaamman reaktioajan. Englanninkielisessä kokeessa jaettuja dominanttiniimiä oli kaksitoista: *bird, boat, bottle, brush, chest, fence, glass, gun, hat, needle, priest* ja *stroller*. Nämä nimet ovat kaikki lyhyitä, vain kolmesta kuuteen kirjaimen pituisia. Tämän pohjalta voisi olettaa, että myös suomenkieliset jaetut nimet olisivat laajempimerkityksisiä yläkäsitteitä.

Taulukko 9. Kahteen kuvaan liittyvät eli toisteiset dominanttinimet.

Toisteinen dominanttiniimi	Kuvanumerot (dominanttiniimi englanniksi)	Nimeämis-yksimielisyys
jalka	166 (foot) 237 (leg)	0,611 0,889
kello	40 (bell) 99 (clock)	0,667 0,889
käsi	11 (arm) 195 (arm)	0,611 0,556
leivänpaahdin	79 (canopener) 456 (toaster)	0,200 0,889
mitali	21 (badge) 260 (medal)	0,167 0,667
paita	392 (shirt) 433 (sweater)	0,389 0,500
pappi	265 (priest) 338 (priest)	0,500 0,556
rapu	113 (crab) 251 (lobster)	0,889 0,556
takki	103 (coat) 220 (jacket)	0,556 0,353

Taulukosta 9 näkee, että toisteisista nimistä löytyy paljon hyperonyymeja. Nimen *rapu* kohdalla kyse lienee siitä, ettei hummeri (*lobster*) ole Suomessa kovin yleinen näky. Sen vuoksi nämä kaksi saksiniekkää on helppo nimetä samaksi olioksi. Toistuvissa dominanttiniimissä on mukana myös homonymiaa. Suomen kielessä *kello* kuvaa sekä valettuja, kielellisiä kelloja kuin myös ranne- ja seinäkelloja, jalka taas jalkaterää tai koko koipea. Nimiä *käsi* ja *pappi* vastaavat kuvat ovat saaneet toisteiset nimet myös englanniksi.

Jaetuissa dominanttiniimissä huomionarvoista on niiden korkeahko nimeämis-yksimielisyys, suurimmassa osassa tapauksia dominanttiniimi on saavuttanut vähintään 50 % yk-

simielisyyden. Poikkeuksia ovat jo aiemmin hankalaksi todetut kuvat 21 ja 79 sekä toistuvaksi nimeksi poikkeavan pitkä *leivänpaahdin* kuvalla 79, joka jätettiin nimeämättä yhtä monta kertaa kuin nimettiin leivänpaahtimeksi. Kuvan 392 kohdalla *paita* voitti seitsemällä nimeämisellään viiden hengen ehdottaman nimen *kauluspaita*, mutta kauluspaidan nimisuosio voi olla nousussa. Kaikki kauluspaidan kannattajat ovat nuoria ja nuoria aikuisia, iältään 11–25 vuotta. Kuvan 220 *takki* tosin sai yhdeksän eri nimeä, jotka kahta lukuun ottamatta tarkensivat takin mallia.

Semanttisessa tarkastelussa ruumiinosat- ja tekstiili-luokat ovat toistuvien dominanttinimien kohdalla kiinnostavia. Tekstiili-luokan 24:sta kuvasta 16,67 % on toisteisia, melko samankokoisen ruumiinosa-luokan 26 kuvasta taas 15,38 %.

4.5 Ongelmalliset kuvat

Kuvien toimivuutta nimeämiskokeessa voi arvioida tulosten perusteella: huonosti tunnistettuja tai ongelmallisia kuvia ei välttämättä kannata ottaa mukaan tuleviin kokeisiin. Jos kuvatulle oliolle halutaan saada dominanttinimi, kuva kannattaa korvata oliota toisin kuvaavalla vaihtoehdolla.

Yksi mahdollinen keino karsia ongelmallisia kuvia on tarkastella hylättyjen nimien osuutta kaikista annetuista nimistä. Hylättyjen nimien suuri määrä viittaa siihen, ettei edes kuvan oliosta saavuteta helposti yksimielisyyttä. Kahdenkymmenen kuvan kohdalla hylättyjä nimiehdotuksia oli vähintään puolet annetuista nimistä. Näiden taulukosta 10 löytyvien kuvien nimeämisen kohdalla on paljon erimielisyyttä ja hankaluutta nimeämisessä. Kyseisten kuvien poisjättöä kannattaa harkita tulevissa nimeämisteissä myös, jos niiden nimivaihtoehtojen määrä lähentelee kymmentä.

Taulukko 10. Lista kuvista, joiden e4-arvo on vähintään 0,500.

Kuva	Dominanttinimi	elex1- arvo	Nimivaihtoehtoja
13	artisokka	0,235	12
21	mitali	0,167	11
79	leivänpaahdin	0,200	12
87	vihannes	0,176	12
92	rintakehä	0,222	8
108	korkki	0,222	12
143	korvakoru	0,375	9
173	kaatopaikka	0,389	8
233	leppäkerttu	0,333	7
253	pölkky	0,333	9
267	kuu	0,444	5
276	nuotit	0,167	9
301	laskuvarjo	0,500	9
333	mehujää	0,235	12
334	piikkisika	0,500	7
417	lankarulla	0,389	4
424	sukkahousu	0,389	8
457	isovarvas	0,222	9
460	hauta	0,500	3
487	vohveli	0,389	9
502	vilja	0,278	12

Taulukon 10 tietoja tarkastellessa poikkeuksellisia esiin nousevat kuvat 267, 417 ja 460, joiden nimeämismuutosten määrä on muita matalampi (5, 3 ja 3 kappaletta). Näiden kuvien listalle päätyminen syynä on se, että ne saivat kaksi nimeämismuutosta melko tasavahvaa nimivaihtoehtoa, jotka eivät olleet toistensa synonyymeja. Tällöin e4-arvojen määrä kasvoi lähelle e1-arvoa jo pelkästään tämän yhden sanan ansiosta. Kun vielä muut väärin luokitellut nimet päätyvät e4-luokkaan ja dominanttiniimen synonyymit päätyvät omiin luokkiinsa, dominanttiniimen nimeämismuutosten määrän kertova e1-arvo on melkein kaikilla kuvilla hylättyjen nimien määrästä kertovaa e4-arvoa pienempi.

Toinen ongelmallisten kuvien karsimisessa toimiva tapa on rajata pois ne kuvat, joilla on hyvin matala nimeämismuutosten määrä. Jos kuvattu olio on vaikea tunnistaa kuvasta, sitä on vaikea nimetä toimivasti. Ilman selkeää dominanttiniimeä on vaikea esimerkiksi arvioida, miten hyvin muistisairaudesta epäilty henkilö selviää nimeämiskokeesta. On-

gelmallisia kuvia ovat esimerkiksi kokeen matalimman nimeämisyksimielisyyden, 0,167, saaneet kuvat 21 *mitali*, 276 *nuotit* ja 299 *paperi*.

Kuvan 21 dominanttiniimeksi päätyi kolmen koehenkilön yksimielisyydellä *mitali*. Kuitenkin kyseessä oleva olio on amerikkalaisesta viihteestä tuttu *sheriffin tähti*, jonka neljä koehenkilöä tunnisti ja osasi nimetö. Kyseiset nimivaihtoehdot ovat *sheriffin tähti* (1), *seriffin tähti* (2) ja *sheriffintähti* (1). Lisäksi annettiin kerran myös nimimuodot *sheriffin lätkä*, poliisimerkki ja *virkamerkki*. Kielitoimiston sanakirja tunnistaa päämuodon *sheriffi* rinnakkaismuodoksi *seriffi*, kun taas Ylen uutisissa käytetty muoto käyttää päämuotonaan lyhyempää versiota (Yle 2021). Tässä tapauksessa olion merkitys jää nimeämiskokeessa äännevariaation jalkoihin. Tämän vuoksi kuva ei mielestäni sovellu osaksi tutkimuskuvia, ellei *sheriffin* erilaisia käytettyjä muotoja huomioida vastauksia käsitellessä.

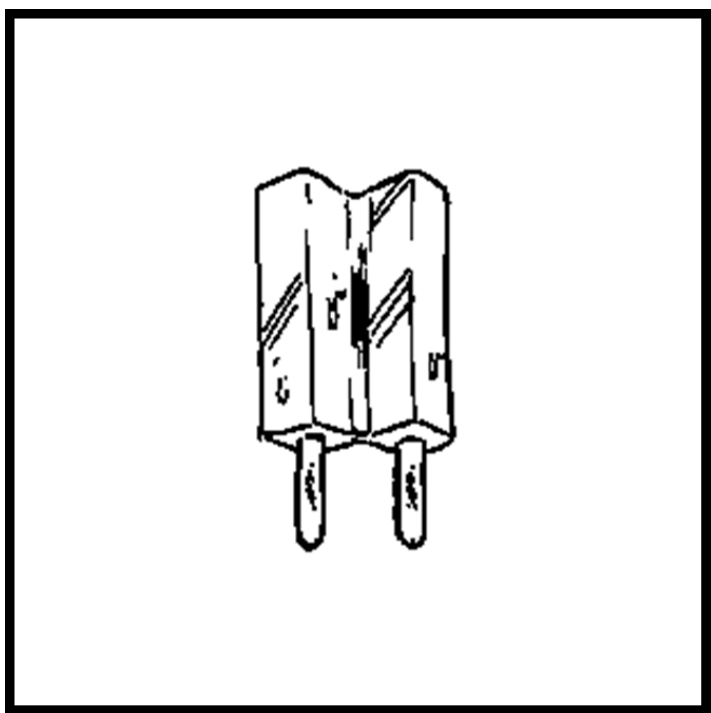
Kuvan 276 kohdalla annetut kolme nimeä (*nuotit*, *nuottirivi* ja *nuotisto*) ovat tasaveroisia ehdokkaita dominanttiniimeksi. Koska *nuottirivi* ja *nuotisto* eivät ole synonyymeja dominanttiniimeksi valitulle nimelle *nuotit*, ne päätyivät hylättyihin e4-luokan vastauksiin. Yhdeksän eri nimivaihtoehtoa viittaa siihen, ettei tällä koehenkilöjoukolla ole kovin yhtenäistä mielipidettä siitä, millä kuvan oliota tulee kutsua. Samanlainen epävarmuus näkyy kuvan 299 *paperi* vastauksista. Dominanttinimi on ainoa nimi, joka kuvan kohdalla sai enemmän kuin yhden nimeämisen. Kuvan epämääräisyydestä kertonee se, että kuva sai jopa 16 erilaista nimeä.

Usean nimivaihtoehto

Epäselviä tai hankalia kuvia voi löytää myös tarkastelemalla annettujen nimivaihtoehtojen määrää. Tarkkaa määrää, jossa rajaus kannattaisi tehdä, voi olla vaikea määrittää: ei ole hyvä karsia vahingossa kuvamäärää liikaa. Tällä aineistolla 31 kuvan joukolla oli 9–16 nimivaihtoehtoa. Jos kuvien karsintaa pitäisi tehdä nopeasti, nämä kuvat olisi helppo valita poistettavien joukkoon.

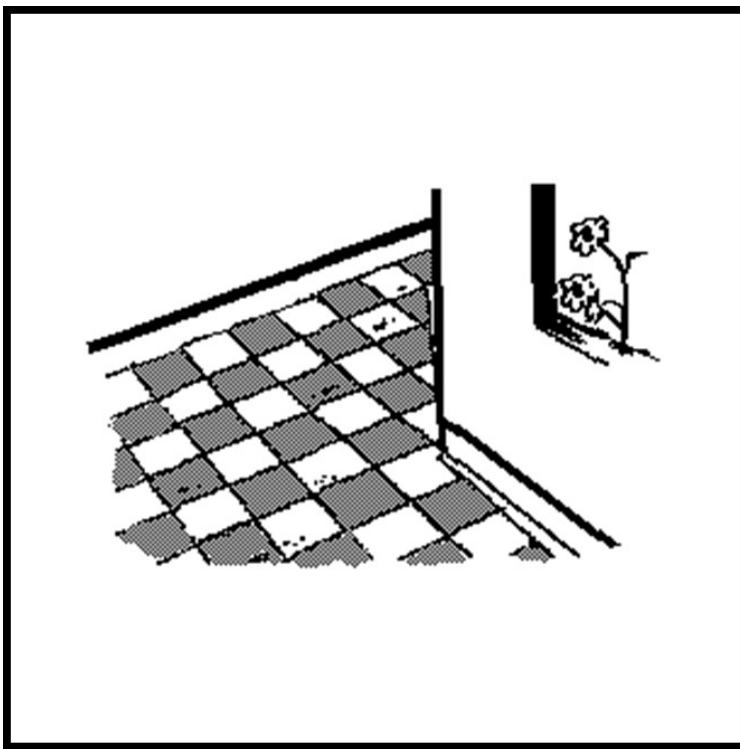
Millaisia nämä usean nimivaihtoehdon kuvat sitten ovat? Yksi esimerkki tällaisesta on alla olevassa kuvassa 5 näkyvä tutkimuksen kuva 333, *mehujää*. Se on Suomessa vaike-

asti tunnistettava kuva kulttuurisidonnaisuutensa vuoksi. Suomessa mehujäässä tai jäätelössä ei ole kahta puikkoa, kun taas englanninkielisessä testissä kuva on tunnistettu e1-arvolla 0,860. Suomeksi kuvalle tarjottiin myös nimiä *sulake* (2) ja *pistoke* (1), joiden perustelu on helppo ymmärtää. Kyseiset oliot todennäköisesti kuvattaisiin vaakasuorassa. Enemmän minua ihmetyttää se, että nimivaihtoehtoista jopa seitsemän liittyivät jäätelöön.

Kuva 5. Nimeämistestin kuva 333 *mehujää*.

Tuntemattoman olion lisäksi tavoiteltu nimeämisen kohde voi olla tunnistamaton tai vaikeasti erottuvissa. Yksi parhaista koeaineiston tähän luokkaan sopivista kuvista on kuvassa 6 esitetty kuva 162 *lattia*. Kuvassa näkyy ruudullinen lattia, seinää ja seinällä oleva taulu tai ikkuna. Lattia jatkuu selvästi seinässä olevan kulman taakse. Suomenkieliseksi dominanttinimeksi tuli englanninkielisen dominanttinimen suora käänös *lattia* e1-arvolla 0,278. Koetilanteessa aika on rajattu, mikä asettaa paineita tunnistamiselle. Jos potentiaalisia nimettäviä olioita on paljon, nimivaihtoehtojakin voi tulla runsaasti. Kuva saikin kymmenen muuta nimivaihtoehtoa, joista *nurkka*, *katukiveys* ja *kadunkulma* ovat kaikki mielestäni sopivia vaihtoehtoja.

Kuva 6. Mitä kuvassa 162 halutaan nimettävän?

4.6 Rakennetekijöistä

Tässä luvussa tarkastellaan suomenkielisiin sanoihin liittyviä rakennetekijöitä, jotka vaikuttavat nimeämiseen. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään variaatiota, toisessa yhdyssanoja ja kolmantena tarkastellaan dominanttiniimen pituuden vaikutusta nimeämisyksimielisyyteen.

4.6.1 Variaation vaikutus nimeämisyksimielisyyteen

Selkeinkään tutkimuksen kuva ei välttämättä saa korkeaa dominanttiniimen nimeämisyksimielisyyssprosenttia. Suomi on taivutuskieli, joten nimien erilaiset taivutusmuodot kuten monikko ja partitiivi vaikuttavat osaan dominanttiniimestä. Esimerkiksi kuvan 332 *popcorn* nimeämisyksimielisyyss on vain 44,4 %, kun taas sen e2-luokkaan lajitellut synonyymit (*popcornia*, *popparit*, *popcorni* ja *popcornit*) muodostavat puolet kaikista kuvan vastauksista. Vaikka lainasana on suomeksikin monikollinen, dominanttiniimestä esiintyy suomenkielisen monikon i-tunnuksen sisältävien muotojen (esimerkiksi *popcornia*) lisäksi myös yksikkömuoto *popcorni*. Kuvan olio tunnistetaan helposti,

mutta taivutusmuotojen vuoksi ei päästä englanninkielisen kokeen 100 % yksimielisyyteen.

Suomalaisessa nimeämistutkimuksessa kuvan hyvyttä ei voi aina suoraan arvioida nimeämisyksimielisyydestä, sillä sanavariaatio voi aiheuttaa hajontaa dominanttiniemen kohdalla. Jos aineistoa analysoidaan huolellisesti, kannattaisi tarkastaa vastaukset ainakin dominanttiniemen nimivariaatioiden varalta. Ylipäätään variaation vaikutuksesta nimeämiseen suomenkielisissä testeissä kannattaisi keskustella lisää. Tulisivatko esimerkiksi kuvat, jotka saavat dominanttiniemen sekä nominatiivissa ja partitiivissa hylätä tai pitäisikö sittenkin molemmat muodot laskea dominanttiniemeksi? Erillään laskettuna nimet voivat vaikuttaa nimeämisyksimielisyyteen ja täten kuvan ”hyvyyden” arviointiin.

4.6.2 Yhdyssanat

26,92 % tämän aineiston dominanttiniemistä on yhdyssanoja. Semanttisesti suurin yhdyssanoja sisältävä luokka on esineet, jonka sisältämistä dominanttiniemistä 28,57 % on yhdyssanoja. Muita paljon yhdyssanoja sisältäviä luokkia ovat väline, kalustus, ajoneuvo ja rakennelma, joiden yhdyssanamäärä vaihtelee 10 % ja 12,86 % välillä väline-luokan sisältäessä niitä eniten.

Yhdyssanojen suurella määrällä on vaikutusta nimeämisyksimielisyyteen: kahdesta tai useammasta sanasta koostuvan yhdyssanan muodostamassa nimessä on enemmän mahdollisuutta variaatioon kuin yksittäisestä sanasta koostuvassa nimessä. Osa yhdyssanoista on leksikaalistunut, osa taas voidaan kirjoittaa sekä yhteen tai sanaliittona erikseen merkityksen suurestikaan kärsimättä. Esimerkiksi kuvan 176 nimi on kuuden koehenkilön mukaan *lampun henki*, neljälle nimi taas on *lampunhenki*. Samaa piirrettä ilmeni myös muissa kuvan nimivaihtoehdoissa, joista kolme oli erikseen *pullon henki*, kolme taas *pullonhenki* yhtenä nimenä.

Kiusaus laskea nämä hyvin samanmerkityksiset sanat yhdeksi nimeksi on suuri, koska yhdyssanojen ja sanaliittojen erilaiset muodot laskevat nimeämisyksimielisyyttä. Tämä ei kuitenkaan olisi suomen kielen mukaista, joten muut vaihtoehdot päättyivät synonyy-

meiksi jaetun perusosan perusteella. Tällaisten dominanttiniemien kohdalla kannattaa suomen kielessä kuitenkin tarkastella sekä e1- kuin e2-luokkia arvioitaessa nimeämisyksimieliisyyttä ja kuvan sopivuutta nimeämistestiin. Jos tällainen kuva päättyy esimerkiksi Alzheimeria kartoittavaan testiin, tulisi molemmat muodot olla hyväksytyjen listalla.

4.6.3 Dominanttiniemien pituus

Suomenkielisessä aineistossa on siis paljon yhdyssanoja. Useammasta sanasta koostuvassa dominanttiniemessä on enemmän mahdollisuuksia sanojen vartaloiden taivutukseen. Yhdyssanoista muodostuvat nimet ovat myös pitkiä. Voi kysyä, onko suurella merkki- tai tavumäärällä vaikutusta dominanttiniemien nimeämisyksimieliisyyteen?

Merkkimääräisesti pisimpiä, 13–15 merkkiä pitkiä dominanttiniemiä on yhteensä 18 tavumäärän vaihdellissa neljän ja kuuden välillä. Lisäksi on 10 tavun ja 24 merkin mittainen *amerikkalainen jalkapallo*. Vain yksi nimistä, lainasanasta suomeen kotiutunut *hampurilainen*, ei ole yhdyssana tai sitä sisällä. Näiden kuvien nimeämisyksimieliisyys (e1-arvo 0,630) on kaikkien dominanttiniemien keskiarvoa (0,732) matalampi. Pitkien dominanttiniemien e4-luokan arvot (0,100) ovat suunnilleen verrattavissa kaikkien dominanttiniemien e4-arvoon (0,101). Jos mukaan otetaan vain 5–10-tavuiset nimet (34 kappaletta), joiden merkkimäärä vaihtelee pääasiassa 9–15 välillä (*amerikkalainen jalkapallo* 24 merkkiä), pitkien dominanttiniemien ryhmän e1-arvo nousee arvoon 0,688 ja e4-arvo taas laskee arvoon 0,070. Ts. annetun nimen pituus laskee jonkin verran nimeämisyksimieliisyyttä.

Runsaasti tavuja sisältäviä nimiä esiintyy eniten ajoneuvo-luokassa; niitä on 21,43 % kaikista luokan nimistä. Esine-luokassa pitkät tavut muodostavat 8 % luokan nimistä. Kaiken kaikkiaan näitä pitkiä dominanttiniemiä esiintyy vain 12 luokassa: ajoneuvo, esine, hedelmät, hyönteinen, inhimillinen-rooli, kala, kalustus, luonto, nautinta-aine, niska, rakennelma sekä väline.

4.7 Tarkastelua luokkajaan mukaan

Alaluvut 4.7.1, 4.7.2 ja 4.7.3 keskittyvät tarkastelemaan kuvia sen mukaan, miten niille annetut nimet sijoittuivat eri e-ryhmiin. Ensin tarkastellaan kuvia, joille annetut nimet kuuluvat kaikki ryhmiin e1-e3 eli koehenkilöt ovat nimenneet kuvan joko dominanttiniimellä tai sen synonyymilla. Seuraavassa luvussa katsotaan lähemmin ryhmää, johon kuuluvat vain dominanttiniimen ja hylättyjä nimiä saaneet kuvat (ryhmät e1 ja e4). Viimeisenä alaluvussa 4.7.3 tarkastellaan kuvia, joilla on useampi dominanttiniimivaihtoehto.

4.7.1 Kuvat joilla on dominanttiniimen lisäksi vain synonyymeja

Osa kuvista sai dominanttiniimensä lisäksi vain synonyymeja. Luokka e2 sisältää dominanttiniimen kanssa saman kantasanan sisältävät synonyymit ja lempinimet, luokka e3 taas synonyymit ja lempinimet, joilla on eri kantasana. Tällaisten kuvien oliot ovat siis helposti tunnistettavia, mutta rakkaalla lapsella ja kuvan oliolla vaan on monta nimeä.

Kuvia, joiden nimeämisvaihtoehdot kuuluvat ryhmiin e1 ja e2, on 182 kuvaa eli 35 % kaikista kuvista. 47 näistä dominanttiniimistä on yhdyssanoja. Määrä on suuri, mikä on vain hyvä asia silloin, kun halutaan selkeitä, helposti tunnistettavia kuvia.

Kuvia joiden nimeämiset jakautuvat ryhmiin e1, e2 ja e3 taas on huomattavasti vähemmän, vain 60 kappaletta. Nämä kuvat muodostavat 11,5 % koko aineistosta. Yhdyssanoja niistä on 19. Ero edelliseen ryhmään voi johtua siitä, ettei suomen kielessä ole paljoakaan eri kantasanaa olevia synonyymeja sanoille. Tosin todennäköisemmin ainakin tämän aineiston tuottaneet koehenkilöt vain suosivat saman kantasanan jakavia synonyymeja.

4.7.2 Kuvat joilla on vain dominanttiniimi ja hylättyjä nimiä

Kuvat, joilla on vain dominanttiniimi ja hylättyjä vastauksia, muodostavat yhden kiinnostavan kuvaryhmän. Tällaisia kuvia on 82 kappaletta eli 15,77 % koko testiaineistosta. Näin jakautuneista kuvista lähes neljäsosa (23,17 %) on yhdyssanoja.

Pääosin hylätyt nimeämismvaihtoehdot liittyvät tunnistamattomiin kuviin. Esimerkiksi kuva 487 *vohveli* on saanut elex1-arvon 0,389 ja elex4-arvon 0,611. Tämän kuvan nimeämismvaihtoehdot tuovat hyvin esiin sen, miten koehenkilöt halusivat suoriutua nimeämistehtävästä keksimällä nimen: nimivaihtoehtoja ovat muun muassa *keksi*, *siivilä*, *hiomalaikka*, *risteys* sekä mielikuvituksellinen *piikkimatto*.

Toinen yleinen syy tähän ryhmään pääymiseen on olion nimeäminen verbillä. Kuvan 514 *susi* (elex1-arvo 0,722) hylätyt vastaukset sisältävät nimen *koira* lisäksi tekijän ja teonsanan sisältäviä nimiä: *susi ulvoo* (2), *susi ulisee*, *koira ulvoo*. Iältään nämä verbillä vastanneet ovat 20 ja 83 vuoden väliltä, joten ikä ei tässä otoksessa selitä halua toiminnan nimeämiseen. Ulvominen on aktiivista toimintaa, joten toiminnan nimeäminen voi houkuttaa koehenkilöitä varsinkin, jos kuva ei tule lähellä kokeen alun ohjeistusta. Luultavasti toinen tunnistettava suden kuvaus, kohti tuijottava susi, nimettäisiin vain olion nimellä.

31 kuvan kohdalla luokkaan e4 päätyi vain yksi annettu nimi. Nämä dominanttinnimestä eroavat nimet ovat joko hyperonyymeja kuten kuvan 454 kohdalla (*tiikeri - eläin*), hyponyymeja kuten kuvan 128 tapauksessa (*koira – noutaja*) tai todennäköinen tilanteinen nimeämisen tuloksia kuten kuvan 6 *muurahainen – itikka*.

Yhden mielenkiintoisen joukon muodostavat ne kolme kuvaa, joille annetut nimet jakaantuvat tasan e1- ja e4-luokkien välille. Nämä ovat kuvat 301 *laskuvarjo*, 334 *piikkisika* ja 460 *hauta*, joille annetuista nimistä puolet muodostivat dominanttinnimen ja puolet hylättiin. Kuvan 301 *laskuvarjo* kohdalla hylätyt nimiehdotukset liittyivät pääasiassa posttiin: vaihtoehdot olivat esimerkiksi *ilmaposti*, *lentoposti* ja *tavaralähetys*. Kuvan olio tunnistettiin, mutta kuva itsessään tarjosi muitakin nimeämisen mahdollisuuksia. Kuvan 334 otus piikkisika taas oli todennäköisesti osalle koehenkilöistä tuntematon. Kuvan olion nimeksi ehdotettiin niin haisunäätä (3), siiliä (2) kuin muurahaiskarhua, kuvassa nähtiin myös otus, eläin ja homssu. Kuva 460 *hauta* taas eroaa kahdesta aiemmasta: kuva on selkeästi tunnistettu ja erilaisia nimivaihtoehtoja on vain kolme. Dominanttinimi ratkesi yhden koehenkilön päätöksellä, seuraavaksi suosituin nimi on kokonaisuuden osa *hautakivi* ja yksi antoi nimen *hautakumpu*. Laajemmalla koehenkilöjoukolla dominanttiniimi voi tämän kuvan kohdalla hyvinkin vaihtua.

Semanttisesti näitä puolet–puolet -tapauksia esiintyy tässä tutkimuksessa 23 kategorias-
sa. Eniten niitä esiintyy luokissa esine (15), nisäkäs (10) ja väline (10). Eniten se kertoo
39 kuvaa sisältävästä nisäkäs-kategoriasta: noin neljännes sen sisältämistä olioista ni-
mettiin joko yksimielisesti tai väärin. Synonyymeja tai lempinimiä ei käytetty, vaikka
kuvan 128 olion olisi voinut kuvitella nimettävän esimerkiksi lempinimellä *hauva*.

4.7.3 Kuvat ilman selkeää dominanttinameä

Neljäntoista kuvan kohdalla dominanttiniimen löytäminen ei ollut ihan yksinkertaista.
Kyseisillä kuvilla on kaksi tai useampi saman nimeämismäärän saaneita vaihtoehtoja,
joista päätin dominanttiniimen itse luvussa 3.2 määriteltyjen ohjeiden mukaan. Domi-
nanttiniimeksi valitsin sen, joka täytti tämän listan kriteerin kun kävin listaa alusta lop-
puun: englanninkielisen dominanttiniimen tarkempi suomennos, suomenkielinen nimi-
hypoteesi, yksikkö, fonologisten varianttien määrä tai nimen löytyminen Kielitoimiston
sanakirjasta.

Kyseiset kuvat dominanttiniimivaihtoehtoineen on lueteltu alla olevassa taulukossa 11.
Taulukossa on kerrottu kuvan dominanttiniimi-vaihtoehdot, valittu dominanttiniimi, eri-
laisten annettujen nimien kokonaismäärä, nimeämisyksimielisyys sekä annettujen nimi-
en jakautuminen e-luokkiin. Muut kuin dominanttiniimi-ehdokkaat on selkeyden vuoksi
karsittu pois taulukosta.

Taulukko 11. Kuvat joilla on useita vaihtoehtoja dominanttinameksi.

Kuva	Vastaus	Lkm	Dominantti	EriVastauksia	Exec1	1_ryhma	2_ryhma	3_ryhma	4_ryhma	
92	rintakehä	4	rintakehä	8	0,222	x				
	rintakarvat	4								x
	rinta	4							x	
108	korkki	4	korkki	12	0,222	x				
	pölkky	4								x
124	kirjoituspöytä	5	kirjoituspöytä	6	0,278	x				
	työpöytä	5							x	
144	kananmuna	6	kananmuna	6	0,333					
	muna	6							x	
150	vesihana	8	vesihana	4	0,444	x				
	hana	8							x	
161	viinipullo	5	viinipullo	10	0,278	x				
	pullo	5							x	
183	hanska	5	hanska	7	0,278	x				
	käsine	5								x
258	naamio	8	naamio	3	0,444	x				
	naamari	8							x	
276	nuotit	3	nuotit	9	0,167	x				
	nuottirivi	3								x
	nuotisto	3								x
308	herneenpalko	7	herneenpalko	4	0,389	x				
	herne	7								x
343	jänis	6	jänis	4	0,333	x				
	pupu	6								x
417	lankarulla	7	lankarulla	4	0,389	x				
	lankakerä	7								x
457	isovarvas	4	isovarvas	9	0,222	x				
	varpaat	4								x
490	tiilimuuri	6	tiilimuuri	6	0,333	x				
	muuri	6								x

Usean dominanttiniivivaihtoehdon kuvista voi hahmottaa erilaisia ryhmiä. Yksi on hyperonyymi–hyponyymi -yhdistelmä, johon kuuluvat taulukon 11 kuvista 144, 150, 161 ja 490. Näistä nimistä valittiin aina tarkemmin kuvaileva nimi. Kuva 308 koostuu myös ylä- ja alakäsitteestä, mutta siinä yläkäsite on yhdyssanan määriteosa herne, ei perusosa palko.

Toinen selkeä ryhmä on täysin eri nimet, jotka on annettu kuville 108 (korkki ja pölkky), 276 (nuotit, nuottirivi ja nuotisto) ja 457 (isovarvas ja varpaat). Näiden kuvien kohdalla huomiota kiinnittää myös annettujen nimien lukumäärä eli 12, 9 ja 9 kappaletta. Näitä kuvia ei selkeästi ole ollut helppo nimetä, mistä kertoo 0,167–0,222 alueelle jäävä nimeämisyksimielisyyskin.

Kuvan 343 nimivaihtoehtoista löytyvät tasoissa niin työn nimessä mainitut jänis ja pu-pu – mutta missä on kolmas vaihtoehto kaniini? Kuva sai kahden tasaväkisen vaihtoehdon lisäksi myös nimiehdotukset kani (5) ja kaniini (1). Jäi siis vain yhdestä pitempää muotoa käyttäneestä koehenkilöstä kiinni, ettei kuvalla olisi ollut kolme tasavahvaa nimivaihtoehtoa. Samankaltainen tilanne on myös kuvan 183 kanssa: nimivaihtoehto hansikas jäi vain yhden nimeämisen päähän kahdesta dominanttivaihtoehdosta.

Tämä tutkimus havainnollistaa hyvin, kuinka yhdellä kuvalla voi olla useita vahvoja nimivaihtoehtoja dominanttinimeksi. Näiden kuvien kohdalla voi saada selkeämpiä eroja eri nimien välille suuremmalla koehenkilöjoukolla.

5 KOEHENKILÖKOHTAISET TULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tuloksia koehenkilökohtaisesti. Ensimmäisessä alaluvussa keskitytään henkilökohtaisiin vastausprosentteihin, toisessa pohditaan lyhyesti tämän nimeämistestin tuloksia mahdollisten nimeämisiongelmién kannalta. Viimeisessä alaluvussa tarkastellaan koehenkilöiden toisteisia nimeämisiä.

5.1 Henkilökohtaiset vastausprosentit

Tämän aineiston tuottaneet kahdeksantoista koehenkilöä, ovat iältään yhdentoista kahdeksankymmeneen viiteen vuoteen. Vastajat olivat ahkeria nimeäjiä, olioiden nimiä tiedettiin tai arvattiin, jos nimeä ei muistettu. He käyttivät myös usein tarkkoja, spesifejä nimiä yleisempien nimien sijaan, esimerkiksi kuva 391 sai esimerkiksi nimet *laiva*, *matkustajalaiva*, *valtamerilaiva*, *valtamerialus*, *höyrylaiva* ja *risteilyalus*. Vain kahdeksan koehenkilöä jätti nimeämättä yhdestä kahteen kuvaa, tällöinkin syynä oli todennäköisesti hetkellinen nimeämisvaikeus.

Koehenkilön oma nimiehdotus päätyi dominanttinimeksi keskimäärin 379 kuvan kohdalla eli 72,91 %:ssa kuvista (taulukko 12). Alin niin sanottu osumatarkkuus on 60-vuotiaan koehenkilön N4 saamat 343 kuvaa (65,95 %) ja ylin 20-vuotiaan 419 kuvaa (80,58 %). Tämä osumaprosentti ei kerro suoraan vastaajan sanavaraston koosta tai laadusta, vaan enemmän siitä, miten yleisiä ja muiden mielestä oikeita sanoja hän käyttää.

Taulukko 12. Dominanttinimien osuus koehenkilön nimeämisistä.

Hlö	Dominanttinimiä	Osuus annetuista nimistä
N4-60	343	65,96 %
M13-85	345	66,35 %
N14-83	357	68,65 %
M15-47	365	70,19 %
N6-20	368	70,77 %
M11-30	368	70,77 %
M7-80	373	71,73 %
M2-70	374	71,92 %
M9-20	374	71,92 %
M5-60	376	72,31 %
M12-20	376	72,31 %
N3-50	377	72,50 %
N16-11	378	72,69 %
M18-25	389	74,81 %
M17-17	396	76,15 %
N1-21	414	79,62 %
N8-20	419	80,58 %
N10-20	432	83,08 %

Nuorin koehenkilö N16-11 nimeämiset ovat 72,69 prosentin tarkkuudella dominanttinimien kanssa yhteneväisiä. Hänen kohdallaan tosin näkyy iän ja sanavaraston yhteys selkeimmin: hän jätti nimeämättä 12 kuvaa. Nimeämättä jäivät muun muassa kuva 325 *talikko* ja 208 *kuokka*, joiden tuntemus riippuu elinpiiristä ja kiinnostuksen kohteista, sekä yleisesti hankalasti tunnistettuja kuvia kuten 333 *mehujää* ja aiemmin käsitelty 79 *leivänpaahdin*. Hän nimesi tunnistamansa oliot, joiden nimeä ei tiennyt tai muistanut, kuvailemalla, esimerkkeinä *kuulanlaukaisin* (dominantti *tykki*) ja *rahansäilytyskaappi* (dominantti *kassakaappi*), mutta muuten hänen nimeämisensä ei poikennut muista osallistujista.

Jos tähän nimeämiskokeeseen osallistui henkilöitä, joilla on vaikeuksia nimeämisessä, he löytyvät todennäköisesti niistä henkilöistä, joiden nimeämiset osuivat huonoiten

dominanttiniimiin. Alle 70 % osumatarkkuuden saivat 60-, 83- ja 85-vuotiaat koehenkilöt. Joukon pienimmän osumaprosentin sai 60-vuotias koehenkilö N4 vain 343 dominanttiniimeämisläsn, mikä jää selvästi alle 379 nimen keskiarvon. Iältään häntä lähimpänä olevat muut koehenkilöt 50-, 60- ja 70-vuotiaat N3, M5 ja M2 taas saivat 377, 376 ja 374 dominanttivastausta, eli pienimmilläänkin 34 vastausta enemmän. Tarkastelen näitä alle 70 % saavuttaneita kolmea henkilöä tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

5.2 Nimeämisisongelmien pohdintaa

Nimeämisiä tarkastellessa käy nopeasti ilmi, että koehenkilö N4 kohdalla sijoitus listalla johtuu henkilön tyylistä nimetä kuvien oliot tarkasti. Tämä käy ilmi tarkastellessa sellaisia kuvia, joilla on korkea nimeämisyksimieliisyys (0,800). Kuvan 45 *lintu* (0,889) kohdalla koehenkilö N4 on vastannut *pikkulintu*, kuvan 62 *silta* (0,833) kohdalla *riippusilta* ja kuvan 99 *kello* (0,889) hän on nimennyt kellotaulussa näkyvän ajan mukaan nimellä *kello seitsemän*. Samanlaisia esimerkkejä löytyy läpi aineiston. Nimeämisten joukosta löytyy myös murteellisia ilmauksia kuten 167 *rykkypallo* ja 172 *tratti*, jotka laskevat todennäköisyyttä dominanttiniimeksi päätymisestä. Hän erottuu myös toisteisten nimien käyttäjissä, sillä hän on käyttänyt yhteensä 14 nimeä kahdesti.

Koehenkilöt M13 ja N14 ovat jo 85- ja 83-vuotiaat, joten ikänsä puolesta heillä voisi olla nimeämisisvaikeuksista. Pällisin puolin heidän nimeämisisään tarkastellessa dominanttiniimestä eroavat nimet eivät ole huomiota herättävän erilaisia: M13 käyttää nimen *huulipuna* sijaan vanhahtavaa nimeä *huulipuikko*, molemmat ovat nimenneet kuvan 265 *pappi* nimellä *munkki* ja kuvan 190 *hiukset* on nimetty molemmilla tarkemmin, järjestyksessä *kiharat* ja *kihara tukka*.

Tarkemmin tarkasteltaessa koehenkilön N14-83 vastaukset kiinnittävät huomiota. Hänellä on useita hieman erikoisia nimeämisiä, jotka esitellään alla olevassa taulukossa 13.

Taulukko 13. Koehenkilö N14-83 erikoisia nimeämisiä.

Nro	Dominanttinimi	N14-83
2	tammerho	myssy
27	laastari	vaippa
35	parta	joulupukki
144	kananmuna	kananmunakuppi
162	lattia	talonnurkka
194	riippumatto	munanleikkuri
442	kyynel	lapsenkyynel
457	isovarvas	neulekypärä
458	vessanpönttö	leipäkone
487	vohveli	risteys

Kuva 487 on ollut kaikille vaikea nimetä, joten vastaajan *risteys* ei sinänsä eroa. Mutta kun *riippumatto* nimetään *munanleikkuriksi*, *laastari vaipaksi* ja *kyynel* tarkemmin nimellä *lapsenkyynel* voi herätä pohtimaan, onko N14-83 mahdollisesti ongelmia nimeämisessä.

Jokaisella aineiston koehenkilöllä on vähintään hieman erikoiselta kuulostava nimeäminen, mikä 520 kuvan kokoisessa aineistossa on odotettavissakin. Henkilökohtaisia nimeämisiä läpikäydessä taulukon 12 puolivälin tienoilla sijaitseva koehenkilö M2-70 kiinnitti yhä enemmän huomiota taulukkoon 14 kerätyillä vastauksillaan.

Taulukko 14. Koehenkilö M2-70 erikoisia nimeämisiä.

Nro	Dominanttinimi	M2-70
2	tammerho	myssy
98	puristin	vempale
108	korkki	pötiskö
123	aavikko	hiekkäerämaaisema
143	korvakoru	vehje
194	riippumatto	laite
208	kuokka	ruoputin
218	silityslauta	tukiranka
278	kaula	kasvojen alaosa
451	sormustin	pahvimuki
477	pinsetit	nypitin

Samoin kuin N14-83, myös M2-70 on nimennyt *tammerhon myssyksi*. Tämän lisäksi häneltä löytyy sekä yliyksinkertaistettuja nimiä kuten *vempale*, *pötiskö*, *vehje* ja *laite* sekä hyvin tarkkoja nimeämisiä *hiekkäerämaaisema* ja *kasvojen alaosa*. Hyvin yleiset nimet ovat Harry ja Crowen (2014) mukaan nimeämisvaikeuksien tai muistihäiriöiden merkkejä.

Samassa tutkimuksessa mainitaan nimeämisongelmien merkiksi, jos koehenkilöllä on vaikeuksia nimetä eläinten, hedelmien, kasvien ja artefaktien semanttiseen kategoriaan kuuluvia kuvia. Taulukossa 15 on laskettuna jokaisen koehenkilön dominanttiniemi-prosenti kategorioissa esine, hedelmät, nisäkäs ja vihannes.

Taulukko 15. Koehenkilöiden dominanttiniemiprosenttiosuudet esine-, hedelmät-, nisäkäs- ja vihanneskategorioiden osalta.

Koehenkilö	Esine	Hedelmät	Nisäkäs	Vihannes
N1-21	80,80 %	87,50 %	79,49 %	66,67 %
M2-70	63,20 %	81,25 %	89,74 %	50,00 %
N3-50	77,60 %	75,00 %	74,36 %	66,67 %
N4-60	66,40 %	62,50 %	79,49 %	50,00 %
M5-60	71,20 %	68,75 %	79,49 %	50,00 %
N6-20	65,60 %	68,75 %	71,79 %	50,00 %
M7-80	71,20 %	81,25 %	87,18 %	58,33 %
N8-20	78,40 %	93,75 %	89,74 %	58,33 %
M9-20	70,40 %	87,50 %	92,31 %	75,00 %
N10-20	81,60 %	93,75 %	94,87 %	66,67 %
M11-30	66,40 %	93,75 %	74,36 %	66,67 %
M12-20	67,20 %	75,00 %	82,05 %	50,00 %
M13-85	67,20 %	68,75 %	84,62 %	75,00 %
N14-83	70,40 %	62,50 %	84,62 %	66,67 %
M15-47	70,40 %	87,50 %	79,49 %	58,33 %
N16-11	66,40 %	75,00 %	89,74 %	50,00 %
M17-17	71,20 %	87,50 %	82,05 %	58,33 %
M18-25	63,20 %	93,75 %	87,18 %	58,33 %

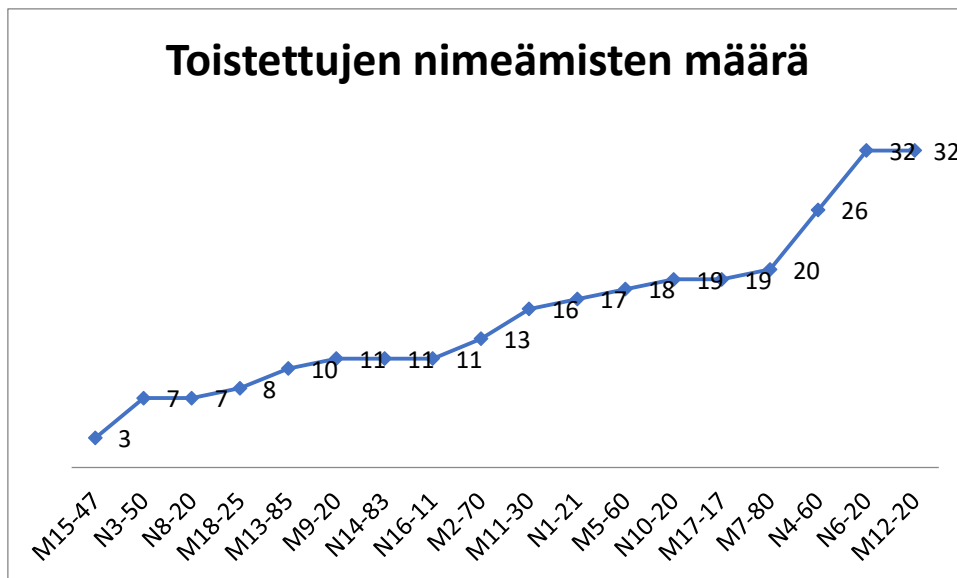
Taulukon vihreät solut osoittavat kategorian parhaat tulokset, oranssit taas huonoimmat. Jo nopealla vilkaisulla huomaa, ettei tästä koehenkilöjoukosta löydy nimeämisoongelmaista henkilöä, joka löytyisi Harryn ja Crowen huomion avulla. Tulos vahvistaa enemmän Suomen leksikko -projektissa tehtyä huomiota siitä, että osalla koehenkilöistä saattaa vain olla huono tuntemus joidenkin kategorioiden sanoista.

5.3 Toisteiset nimet koehenkilöittäin tarkasteltuna

Jokainen koehenkilö käytti muutamaa nimeä useamman kerran kokeen aikana, mutta toistojen määrä vaihteli kuten kaaviosta 4 voi nähdä: vähiten nimiä toistanut käytti uu-

destaan kolmea nimeä, eniten toistanut taas 32:tä. Samalla nimellä nimettiin kahdesta kolmeen eri kuvaa.

Kaavio 4. Useammin kuin kerran käytettyjen sanojen määrä koehenkilöittäin.

Eniten nimiä toistaneet koehenkilöt ovat molemmat 20-vuotiaita. Samanikäiset koehenkilöt N6 ja M12 nimesivät toisteisilla nimillä 64 ja 68 kuvaa eli 12,3 % ja 13,1 % kaikista kuvista. Poikkeuksellisen korkea määrä viittaa joko koeväsymykseen tai pienehköön sanavarastoon. Vertailun vuoksi muut 20-vuotiaat koehenkilöt käyttivät toisteisia nimiä seitsemän, yksitoista ja yhdeksäntoista kertaa, yhteensä 14:lle, 23:lle ja 38 kovalle.

Millaisia nämä toisteiset nimet sitten ovat? Toisteisten nimien keskimitta on 6,68 kirjainta. Yksilökohtaisesti tarkasteltuna toisteisten nimeämisten pituus vaihteli 5,32 ja 8,30 merkin välillä. Seuraavia kolmeatoista nimeä oli käytetty kolmesti: ananas, haisunäätä, hedelmä, henkilö, kannu, keinutuoli, kello, malja, mitali, pusero, poro sekä kahden koehenkilön nimeämisissä esiintyvä pähkinä. Tässä listassa esiintyy pääasiassa yläkäsitteitä kuten *hedelmä* ja *henkilö*. Oudompia nimiä kolmesti toistettujen joukossa ovat spesifit *ananas* ja *haisunäätä*.

Koehenkilö N4-60 antoi nimen *ananas* seuraaville kuville (kuvan numero, dominanttiniimi ja dominanttiniimen e1-arvo): 13 *artisokka* (0,235), 320 *ananas* (1,000) ja 321 *käpy*

(0,889). Kahden kuvan tapauksessa hän oli ainoa, joka käytti tätä nimeä kuvan oliosta. Kaksi nimeämistä sijoittuu peräkkäisille kuville 320 ja 321. On mahdollista, että hän tuli vahingossa nimenneeksi uudenkin kuvan edellisen nimellä. Koehenkilö N3-50 taas nimesi haisunäädäksi kuvat 334 *piikkisika* (0,500), 344 *pesukarhu* (0,611) ja 402 *haisunäätä* (0,889), eikä hän kertaakaan ollut ainoa kuvat näin nimennyt. Semanttisesti toisteiset nimet kuuluivat hedelmien, esineiden, inhimillisten ja huonekalujen luokkiin.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkimuksessa lajittelin vuonna 2017 kahdeksaltatoista koehenkilöltä kerätyn oliionnimeämisaineiston. Tuloksena kaikille 520 kuvalle löytyi yleisin- eli dominanttiniimi, mikä auttaa suomen kielen normeerausessa noiden kuvien esittämien olioiden osalta. Työssä olen esitellyt sekä kansainvälisesti että Suomessa tehtävää nimeämistutkimusta, suomenkielisen aineiston lajittelun haasteita ja aineiston dominanttinimet nimeämisyksimieliisyyksineen. Tässä luvussa kokoan vielä yhteen tutkimuksen tärkeimmät tulokset ja huomiot.

Tämän aineiston tuottaneet koehenkilöt ovat tarkkoja ja tunnollisia vastaajia. Tämä nimeämisen tarkkuus johti osaltaan pitkiin ja hyvin spesifeihin nimiin kuten kuvan 391 nimet *valtamerialus*, *risteilylaiva* ja *höyrylaiva*. Tällainen spesifi nimeäminen pienentää nimeämisyksimieliisyyttä dominanttinimen kohdalla. Yksi koehenkilö sai nimeämisensä dominanttinimeksi keskimäärin 379 kuvan kohdalla. Koehenkilöiden ikä vaihteli 11 ja 85 vuoden välillä. Ikä ei tässä tutkimuksessa vaikuttanut tuloksiin: nuorin koehenkilö oli nimeämistarkkuudessaan hieman keskiarvoa korkeammalla. Hänen kohdallaan tosin näkyi sanavaraston rajallisuuden paikkaaminen kuvailevilla nimillä: esimerkiksi kuvan 77 *tykki* sai häneltä nimen *kuulanlaukaisin*.

Dominanttiniimien nimeämisyksimieliisyys vaihteli tutkimuksessa täydestä kahdeksantatoista koehenkilön yksimieliisyydestä (e1-arvo 1,000) aina e1-arvoon 0,167 asti. Pienimmän arvon saivat vain kolmen nimeäjän yksimieliisyydellä monitulkintaiset kuvat 276 *nuotit* ja 299 *paperi*. Pääosa aineiston kuvista on tunnistettu hyvin nimeämisyksimieliisyyden keskiarvon ollessa 73,16 %. Tutkimuksessa 87 kuvaa eli 17 % kaikista kuvista sai kaikilta koehenkilöiltä saman nimen. Nimeämisyksimieliisyyden 80–99 % sai 163 kuvaa, 60–79 % sai 124 kuvaa, 40–59 % yhteensä 83 kuvaa, 20–39 % osuudelle osui 59 kuvaa ja matalimpaan 0–19 % lohkon kuuluu neljä kuvaa. Eniten eri nimeämisvaihtoehtoja sai kuva 299 *paperi* eli yhteensä kuusitoista eri nimivaihtoehtoa.

Nimeämisistä erottui kolme erikoista joukkoa. Ensimmäinen on toisteiset dominanttinimet. Toisteisia eli kahdelle tai useammalle eri kuvalle annettuja samoja dominanttinimiä oli tämän testin aineistossa 3,5 %:lla dominanttinimistä. Se on vähemmän kuin

Székely ym. (2005) englannin kielellä tehdyssä kokeessa, jossa niitä samankokoisella kuvajoukolla oli 4,6 % vastauksista. Keskimäärin yksi koehenkilö käytti noin viittätoista nimeä useammalle kuin yhdelle kuvalle. Poikkeavina erottuivat kaksi 20-vuotiasta koehenkilöä, jotka käyttivät samoja nimiä jopa 12,3 %:lle kuvista. Suuri toisteisten nimien määrä viitanee joko koeväsymykseen tai pieneen sanavarastoon.

Toinen erikoinen joukko on kuvat, joille ei muodostunut dominanttiniemeä suoraan vastausten perusteella. Yhden nimen sijaan kuvissa näkyvät oliot saivat kaksi tai kolme tasaväkiä nimivaihtoehtoa. Näiden neljäntoista kuvan kohdalla dominanttiniemi valikoitui vaihtoehtoista seuraavassa järjestyksessä: Ensimmäiseksi valinta kohdistuu lähinnä nimihypoteesia olevaan nimeen. Jos vaihtoehtoina on yksikkö ja monikko, valitaan yksikkö. Kolmantena valintakriteerinä toimii fonologisten varianttien määrä: valituksi tulee muoto, jolla on eniten läheisiä varianteja. Jos voittavaa vaihtoehtoa ei vielä löydy, valitaan se nimi joka on Kielitoimiston sanakirjassa vaihtoehtoista yleisin.

Kolmantena ryhmänä erottuvat suomalaiset erikoisuudet, sanan taivutusmuodot ja yhdyssanat. Suomen kielessä sanoja taivutetaan, ja tässä tutkimuksessa dominanttiniemen taivutusmuodot päätyivät luokkaan e2, vaikka varsinaisesti kyse on samasta dominanttiniimestä. Pienetkin poikkeamat vaikuttavat yleisimpään nimeen ja variaation vuoksi selkeä dominanttiniemi voi jopa syrjäytyä asemastaan. Tulevissa tutkimuksissa kannattaakin harkita, tulisiko taivutuskielissä laskea myös taivutusmuodot osaksi dominanttiniemeä. Hyvin tunnistettu kuvakin saattaa saada huonon nimeämisyksimielisyyssprosentin, jos koehenkilöt ovat käyttäneet dominanttiniemen taivutusmuotoja.

Suomen kielessä yhdyssanojen muodostaminen on vapaata. 26,92 % aineiston pohjalta löydetyistä dominanttiniemistä on yhdyssanoja, mikä muodostaa yli neljänneksen kaikista dominanttiniemistä. Tälläkin on vaikutusta nimeämisyksimielisyyteen ja dominanttiniemiin, sillä yhdyssanoissa on mahdollisuus suurempaan variaatioon. Sama nimi voi esiintyä yhteen ja erikseen kirjoitettuna, ja nämä muodot eivät arkikäytössä semanttisesti eroa toisistaan. Jatkossa suomenkielisissä nimeämistutkimuksissa kannattaa pohtia, voidaanko eri muodot laskea yhdeksi. Kuva 176 sai nimekseen lampun henki (kymmenen nimeämistä), toiseksi suosituin nimi on lampunhenki (neljä nimeämistä). Jos molemmat muodot hyväksyttäisiin dominanttiniemiksi, nimeämisyksimielisyyttä nousisi täs-

sä tutkimuksessa e1-arvosta 0,333 merkittävästi arvoon 0,778. Kärjistetyin esimerkki kirjoitustavan vaikutuksesta kuvan dominanttiniimeen on kuva 21, jonka dominanttiniimeksi tuli *mitali*, koska sen vastaehdokkaan kirjoitusmuoto ei ole suomeksi vakiintunut. Nimet *seriffin tähti*, *sheriffin tähti* ja *sheriffintähti* saivat yhteensä neljä nimeämistä, mitalin saadessa kolme. Muista nimivaihtoehdoista kolme (*virkamerkki*, *sheriffin lätkä* ja *poliisimerkki*) vahvistavat ihmisten tunnistaneen kuvan olion yhdysvaltalaisen poliisin virkamerkiksi.

Kaikki kuvat eivät kuitenkaan ole soveltuvia suomalaisessa ympäristössä tehtävään nimeämistestiin joko monitulkintaisuutensa tai epäselvyytensä vuoksi. Jotta tutkimusaikaa ei tuhlaantuisi näihin tarkoitukseensa epäkelvopoihin kuviin, on tiedettävä, mitä aineistosta kannattaa rajata pois. Selvä poiskarsittavien kuvien joukko on kuvat, joiden hylättyjen nimien määrä on puolet tai enemmän annetuista nimistä ja joilla on useita eri nimivaihtoehtoja. Niistä 21 kuvasta, joiden e4-luokkaan lajiteltujen kuvien osuus on 50 % tai enemmän, 18:lla oli eri nimivaihtoehtoja seitsemän tai enemmän. Nämä kuvat ovat selkeästi epäselviä ja ne kannattaa rajata jatkossa pois. Ei kuitenkaan kannata suoraan rajata pois niitä kuvia, joilla on tässä tutkimuksessa suuri hylättyjen nimien osuus: joukossa on myös kuvia, joilla on kaksi lähes tasavahvaa dominanttinimiehdokasta, jotka eivät ole synonyymeja. Suuremmalla koehenkilöjoukolla näkisi, nouseeko toinen näistä selvemmin dominanttiniimeksi.

Toinen tekijä, jonka perusteella kuvia kannattaa rajata pois tutkimuksesta, on niiden nimeämismvaihtoehtojen määrä. Esimerkiksi kuvalla 299 on 16 uniikkia nimiehdotusta. Ryhmä vaatii kuitenkin vilkaisua nimiehdotusten jakaumaan: runsaasti dominanttinimen synonyymeja saanut kuva ei välttämättä ole huono valinta tuleviin nimeämistutkimuksiin.

Dominanttinimien lisäksi tässä tutkimuksessa tutkittiin nimien jakautumista erilaisiin semanttisiin kategorioihin. Tutkimuksessa käytettiin Suomen leksikko -projektia varten tehtyä olioiden semanttista kategorisointia, joka kattaa 29 eri luokkaa. Tähän nimeämistutkimukseen kategorioita oli liikaa esine-luokan dominoidessa 125 oliollaan ja joidenkin kategorioiden kattaessa vain yhden kuvan olion. Nimeämistutkimuksia varten kategorijaottelua kannattaa muuttaa yksinkertaisemmaksi. Nykyiselläänkin jaottelu tuo

esiin mahdollisesti mielenkiintoisia huomioita: esimerkiksi 100 % nimeämisyksimieli-syyden saaneiden kuvien joukossa kategoriat hedelmät ja linnut erottuivat korkealla osuudellaan. Puutteet semanttisten kategorioiden nimeämisessä saattavat myös olla merkki nimeämiseen liittyvistä ongelmista, vaikka tässä tutkimuksessa viitteitä siihen ei saatukaan. Tätä tietoa voidaan hyödyntää etenkin neurologisista ongelmista kärsivillä ja vanhoilla ihmisillä tehdyissä nimeämiskokeissa.

Suomen kielen normeeraus vaatii tuekseen nimeämistutkimuksia. Nimeämistutkimuk-sen aineiston laadulla on väliä, sillä kaikki kansainvälisen tutkimuksen kuvat eivät epä-selkeytensä tai vieraan kontekstinsa vuoksi sovi käytettäväksi suomalaisessa tutkimuk-sessa. Vaikka iso osa dominanttiniemistä löytyy yksinkertaisesti nimeämisvaihtoehtojen lajittelun avulla, kannattaa kuvien eri nimivaihtoehtojen määrään kiinnittää huomiota. Suomen kielen tulevissa nimeämiskokeissa voisi miettiä lajittelulinjauksia etenkin vari-aation ja yhdyssanojen suhteen.

LÄHTEET

- BALTHAZAR, MARCIO LUIZ FIGUEREDO – CENDES, FERNANDO – DAMASCENO, BENITO PEREIRA 2008: Semantic Error Patterns on the Boston Naming Test in Normal Aging, Amnesic Mild Cognitive Impairment, and Mild Alzheimer’s Disease: Is there Semantic Disruption? – *Neuropsychology* 22 s. 703-709.
- BATES, ELIZABETH – D’AMICO, SIMONA – JACOBSEN, THOMAS – SZÉKELY, ANNA – AN-
DONOVA, ELENA – DEVESCOVI, ANTONELLA – D’AMICO, SIMONETTA – DEVESCOVI,
ANTONELLA – HERRON, DAN – LU, CHING CHING – PECHMANN, THOMAS – PLÉH,
CSABA – WICHA, NICOLE – FEDERMEIER, KARA – GERDJIKOVA, IRINI – GUTIERREZ,
GABRIEL – HUNG, DAISY – HSU, JEANNE – IYER, GOWRI – KOHNERT, KATHERINE –
MEHOTCHEVA, TEODORA – OROZCO-FIGUEROA, ARACELI – TZENG, ANGELA –
TZENG, OVID 2003: Timed picture naming in seven languages. – *Psychonomic Bul-
letin & Review* 10 s. 344-380.
- FERRÉ, PERRINE – JARRET, JULIEN – BRAMBATI, SIMONA MARIA – BELLEC, PIERRE –
JOANETTE, YVES 2020: Task-Induced functional connectivity of picture naming in
healthy aging: The impacts of age and task complexity. – *Neurobiology of Langu-
age* 2. s. 161-184. https://doi.org/10.1162/nol_a_00007.
- HARRY, ALEXANDRA – CROWE, SIMON F. 2014: Is the Boston Naming Test Still Fit For
Purpose? – *The Clinical Neuropsychologist*. DOI: 10.1080/13854046.2014.892155.
- HONKO, MARI 2013: Alakouluikäisten leksikaalinen tieto ja taito. Toisen sukupolven
suomi ja S1-verrokkit. – *Virittäjä* 117.
- KARLSSON, FRED 2009: *Suomen peruskielioppi. Neljäs, laajennettu ja uudistettu pai-
nos.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 378. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura.

KORPELA, SINI 2015: *Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden nimeämisen ja kuullun ymmärtämisen taitojen yhteys lukemisen taitoihin*. Logopedian pro gradu - tutkielma. Oulun yliopisto.

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS: *Kielitoimiston sanakirja*.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. Viimeksi päivitetty 11.11.2020.

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS: *Suomen murteiden sanakirja*.
<https://kaino.kotus.fi/sms/>. Viimeksi päivitetty 16.1.2020.

PAJUNEN, ANNELI – ITKONEN, ESA – VAINIO, SEPPO 2015: Sanamerkitysten hallinta nuorilla aikuisilla. – *Virittäjä* 119 s. 160–188.

PAJUNEN, ANNELI – ITKONEN, ESA – VAINIO, SEPPO 2016: Nuorten aikuisten kyky määrittellä sanojen merkityksiä. – *Virittäjä* 120 s. 477–515.

PAJUNEN, ANNELI – HONKO, MARI (toim.) 2021: *Myöhemmän kielenkehityksen kehys: sanatiedosta rakenteisiin ja tekstiin*. Suomen kielen hallinta ja -kehitys: peruskoululaiset ja nuoret aikuiset. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SALMI, PAULA 2008: *Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 345. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

SNODGRASS, JOAN GAY – YUDITSKY, TANYA 1996: Naming times for the Snodgrass and Vanderwart Pictures. – *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers* 28 s. 516-536.

SZÉKELY, ANNA – D’AMICO, SIMONETTA – DEVESCOVI, ANTONELLA – FEDERMEIER, KARA – HERRON, DAN – IYER, GOWRI – JACOBSEN, THOMAS – BATES, ELIZABETH 2003: Timed picture naming: Extended norms and validation against previous studies. – *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers* 35 s. 621-633.

SZEKELY, ANNA – D’AMICO, SIMONETTA – DEVESCOVI, ANTONELLA – FEDERMEIER, KARA – HERRON, DAN – IYER, GOWRI – JACOBSEN, THOMAS – ARÉVALO, ANALIA L. – VARGHA, ANDRAS – BATES, ELIZABETH 2005: Timed action and object naming. – *Cortex* 41 s. 7-25.

VIRTANEN, HANNU 2009: *Selkokielen käsikirja*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opik.

YLE 2021: *Seriffi*. <https://yle.fi/uutiset/18-271401>. (4.3.2021).